SZEGEDI EGYETEM

A SZEGEDI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK LAPJA

XXIII. évfolyam 8. szám 1985. május 23. Ára: 2,30 Ft

1985 MÁJ 28

Vendégünk volt: Róna-Tas András (3. oldal)

Szépirodalmi rovat — Szigeti Csaba írása (4. oldal)

Egy tudós portréja avagy Szörényi László szövegei (6. oldal)

Jugoszláv filmnapok a JATE-klubban (6. oldal)

Barlangászportyán II. rész — Balogh Tamás sportcikkei (7. oldal)

Lúd-show — Czégény József írása (8. oldal)

Marxista oktatók tanácskozása

JATE KÖZPONTI KÖNYVTÁRA SZEGED

Az MSZMP JATE PB Agitációs és Propaganda Bizottsága és a szegedi felsőoktatási intézmények marxizmus—leninizmus tanszékei tanácskozást tartottak május 9-én *Az MSZMP XIII. kongresszusa határozataiból a marxizmus—leninizmus oktatására háruló feladatok* címen a TIT Kárász utcai klubjában.

Vitaindító expozékat tartottak: *Fehér István* tanszékvezető főiskolai tanár (JGYTF), *Szentpéteri István* tanszékvezető egyetemi tanár (JATE), *Bárány Ferenc* tanszékvezető egyetemi tanár (SZOTE), *Égető Emese* egyetemi docens (JATE) és *Horuczi László* tanszékvezető egyetemi docens (JATE).

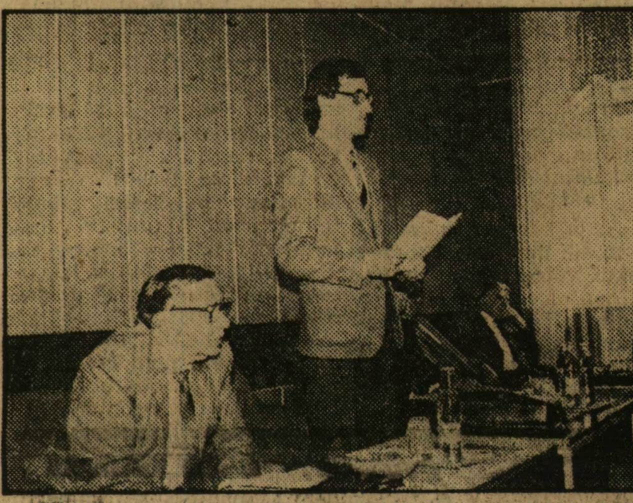

(Somogyi Levente felvétele)

Országgyűlésképviselő- és tanácstagi jelöltek

Lapzártakor fejeződtek be megyénkben az országgyűlési képviselők és tanácstagok jelölőgyűlései. Hamarosan megkezdődnek a választási gyűlések, és a rétegtalálkozók is. A képviselő- és tanácstagjelöltek között a szegedi felsőoktatási intézményeknek számos dolgozója, oktatója is megtalálható.

A 6. számú országgyűlési választókerület egyik jelöltje dr. Karácsonyi Sándor, a Szegedi Orvostudományi Egyetem I. sz. Sebészeti Klinikájának igazgatója, a 9. számú választókerület (Kistelek) egyik jelöltje pedig dr. Antalffy György, a szegedi József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi karának tanszékvezető egyetemi tanára lett.

A Szeged városának tanácstag-jelöltjei közül az alábbiak dolgoznak valamelyik felsőoktatási intézményben: dr. Hantos Zoltán, a JATE Természettudományi Karának tudományos munkatársa, dr. Szabó Mihály, a SZOTE egyetemi adjunktusa, dr. Sas Mihály, a SZOTE egyetemi tanára, dr. Tényi Mária, a SZOTE egyetemi tanára, Greguss Zoltán, a SZOTE technikai alkalmazottja, dr. Tóth Károly, a JATE Állam- és Jogtudományi Karának egyetemi adjunktusa, Halászné Hetesi Erzsébet, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Marxizmus—Leninizmus Tanszékének főiskolai tanársegédje, Juhász Ildikó, az Egyészségügyi Főiskola hallgatója, dr. Szőcs Lajos, a SZOTE gazdasági főigazgatója, dr. Király Dezső, a JATE egyetemi adjunktusa, Wágner Istvánné dr., főiskolai adjunktus, dr. Czuth Béla egyetemi adjunktus, dr. Tóth Imre, a JATE egyetemi adjunktusa, és dr. Farkas Katalin főiskolai adjunktus.

E lapszámunk második oldalán az országgyűlési képviselőjelöltek közül dr. Karácsonyi Sándor egyetemi tanárral, a tanácstag-jelöltek közül pedig Juhász Ildikó főiskolai hallgatóval készített interjú olvasható.

Úr vagyok

Egy ötödéves elhaló renitenciái

„Úr leszel, Pistikém!" — bocsátott útra P. Lajos bátyám, falumbéli, még anno 1980, mikor Szegedre utazásom előtti napon véletlenül megtudta, hogy egyetemistaságra adom a fejem. *„Úr leszel, már apád is úr volt* (vidéki pedagógus, hogy a félreértéseket eloszlassam — S. I.) *meglásd, úr leszel te is!"* P. Lajos bátyám valószínűleg az anakronizmus mélységes csapdájába eshetett, amidőn a nem kétkezi munkát az úri mivolttal azonosította; tehette ezt például azért is, mert ő valóban két kézzel forgatta a kormánykereket, nem csupán úgy, mint az uralkodó osztálynak egy tagja, de úgy is, mint hivatásos sofőr, s ennek ellenére mégsem érezte úrnak magát. Miért, miért nem, ki tudná s merné eldönteni? Lényeg az, hogy — bár sokatpróbált nagyfröccsizű hangjai még sokáig rezonáltak belső fülem membránjával — nem úrrá válásom első lépéseként értékelem azt, mikor 1980. augusztus 31-ének délutánján Alsóvárosban lekászálódtam a pesti gyorsvonatról.

Öt szűk esztendő

Az ember először is homorít. Mintha karót nyelt volna, úgy járkál az utcán: szeptembertől egyetemista lesz! Úgy érzi, mindenek által az ő intellektusa dicsértetik örökké, mindenki őt irigyli és egyáltalán: *valahogy a lét oromzatára került*, ahol büszkén tűzi ki a hódítást jelző zászlót: ez immár az ő birtoka. Hát persze, hogy az övé. Birtoknak birtok, csak épp nem oromzat.

Volt csoporttársam (azóta már a Műegyetem valahanyadéves hallgatója) a „hogy vagy" kérdésre az első hónapokban a következőképpen reflektált: barna Levi's kordnadrágjának jobb hátsó zsebéből egy gyűrött papírlapot húzott elő, amelyre egy 43-as szám iratott, s ezt mutatta körbe a kérdezőknek s az egybegyűlteknek, nyilván nem véletlenül: enynyi volt a heti kötelező óraszámunk ugyanis.

Hamar lelohadt kezdeti lelkesedésünk, legalábbis néhányunké. Akié nem lohadt le, azé is inkább rosszul értelmezett kötelességtudatnak, befolyásolhatóságnak, rossz beidegződésnek értékelhető. *Hazudnék, ha nem ismerném be: az első három évben fölöttébb rossz volt a közérzetünk.* Többek fel akarták adni a „meccset", többek feladni kényszerültek azt (sajnos nem pontosan azok, akik valóban megérdemelték volna: *kerültek ki diplomátlanul az egyetemről arra rá nem szolgáltak, és diplomát fognak kapni a kontraszelekció folytán arra nem érdemesültek is*, ergo a kiválasztást szolgáló alkalmassági vizsgálat még az egzakt tudást feltételező Természettudományi Karon sem működik kielégítően, és ez fölöttébb szomorú sőt szomorúságos dolog), mígnem aztán harmincnyolcan a diploma küszöbéig jutottunk a kezdő hetvenkettes létszámból, az utóbbi évek legkisebb lemorzsolódási arányszámát produkálva ezzel szakpárunkon. *Ismét homoríthatunk tehát.*

Miért éppen az egyetemeket kerülhetné el az általános értékválság? Miért fekete bárányok azok, akik nem úgy élnek, gondolkoznak, ahogy az egy kellőképp átlagos, infantilis egyetemistától elváratik? Miért rokonszenves az, aki az egyetemet csak vért izzadva tudja elvégezni, és miért eltaposandó ellenség az, aki ugyanazon követelményrendszert szellemi kapacitásának harmadrészét mozgósítva is képes teljesíteni? Nem a követelményrendszerrel van a hiba? *Miért van az, hogy az egyetemen nem érdemes, sőt kifejezetten veszélyes okosnak lenni* (itt az okos szót a klaszszikus értelemben használva), *és miért értékesebb a középszer?* Miért hiányolják az egyetemisták közéletiségét, és miért főbenjáró bűn, ha az egyetemisták közéletiséget nem az éppen hivatalos értékrend elvárásaival összhangban művelik? Miért van az, hogy jövendő vezető értelmiségünk tagjai közül — mert az ő túlnyomó többségük kétségtelenül a tudományegyetemekről kerül ki — a nem jogászok csodálkoznak annak hallatán, hogy a törvényeket az Országgyűlés és nem Losonczi Pál hozza; hogy a nem fizikusok még annyit sem tudnak Einsteinről, hogy a nagy E betű egyenlő kis m-szer cé négyzettel, vagy ha hallották is, nem tudják, mit jelent; hogy a nem bölcsészek (de még közülük is jó néhányan) nem tudnak elskandálni egy nyamvadt hexametert és úgy általában: miért áll köztiszteletben az, aki egy adott szak egyik részterületének valamely alkérdésében kompetens, és miért megvetendő az, aki majd' mindenhez konyít — egy kicsit? *Miért nem meri senki definiálni, hogy mit jelent a nyolcvanas években az, hogy műveltség, vagy ha tényleg nem jelent semmit, akkor miért nem deklarálja már valaki hivatalosan is ezt?*

Ott tartottunk, hogy vonat

Lekászálódik az ember a vonatról, elvillamosozik az albérletébe (1000—1500 Ft, és még nem biztos, hogy európai), aztán okosodik az egyetemen; hazautazik, megint lekászálódik, aztán okosodik, hazautazik, lekászálódik, okosodik,...., és a végén olyan okossá válik, hogy átveheti *azt a kékfedeles diplomát, amely saját ontogenezisének minden bizonnyal non plus ultrája*, s nem sokat kell várni első levonások után megmaradt négyezer forint körüli fize-

(Folytatás a 6. oldalon)

Nicaraguában történt

Sandino tábornok halála a magyar sajtóban 1934-ben

A harmincas évek Magyarországában a politika fő iránya a revízió volt. A lapokban a legtöbbet a cseh, román, jugoszláv eseményekkel foglalkoztak. Európa többi országát az irredenta szemléletnek megfelelően osztályozták: Angliától segítséget vártak, Franciországot, a „Kisantant atyját" — bírálták.

Hitler uralmának kezdetével Közép-Európa és a Reich került a figyelem fókuszába. Az eleinte nem titkolt rokonszenv a „választások útján" hatalomra jutott rendszer iránt csakhamar óvatosan megfogalmazott kétkedéssé, majd a szívós propaganda burjánzása ellenére félelemmé, visszautasítássá változott.

A III. Birodalom mellett az Anschlusss felé támolygó Ausztria szolgáltatta a szomorú szenzációt. A bécsi munkásfelkelés leverésével Dollfuss Ausztria sírját ásta meg — ebben mindenki egyetértett. A magyar emigráció miatt bőven cikkeztek az Egyesült Államokról is, amely ekkor kísérelte meg a New Deal szellemében kilábalni a válságból. Roosevelt liberális volt otthon, külföldön, — főleg Latin-Amerikában — konzervatív.

Ezen a földrészen a német bevándorlók között ragályszerűen terjedt a nácizmus. A barna pestis szívósságára egy példa: Simon Wiesenthal könyvében azt írja, hogy argentina római nagykövetségének katonai attaséja megtanult németül, hogy eredetiben olvashassa a Mein Kampfot. A fiatal diplomatát Juan Domingo Perónak hívták...

Az Egyesült Államok katonapolitikai és ideológiai szempontból is törekedett politikájának átértékelésére, magatartása azonban lényegében nem változott meg.

A korabeli magyar sajtóról szólván előre kell bocsátani, hogy legális kommunista újság nem létezett. A munkásosztály érdekeit a rendszerhez simuló, azt időnként elvtelenül kiszolgáló Népszava képviselte.

Ez a napilap nem tett említést Nicaraguáról — 1934-ben. A többi újságból összeállított képet hat hírlapból vettem. Skálájuk a konzervatív, polgári liberális *Pesti Napló*-tól, a nyíltan jobboldali, soviniszta és antiszemita *Új Nemzedék*-ig terjed. Egy bulvárlapot, a félhivatalos kormánylapnak tekinthető *8 órai Újság*-ot, és a klerikális, nacionalista színezetű *Nemzeti Újság*-ot is átnéztem.

Sandinot 1934. február 21-én ölték meg a Nemzeti Gárdisták, Somoza csendőrei. A tábornok az államfőnél volt vacsorán. *Sacaza* elnök személye volt a demokrácia fügefalevele a diktatúrán. A távozó Sandinot a repülőtérre kényszerítették a gárdisták, majd orvul meggyilkolták. *Később a tábornok testvérét, Socratest is letartóztatták és megölték.* A Nemzeti Gárda hajtóvadászatot indított a sandinisták ellen: ők mindössze néhány százan lehettek, a gárdisták több tízezren...

A magyar lapok 1934. február 24-én, három nappal az események után számoltak be a tragédiáról. A Nemzeti Újság az egyetlen, amely február 27-től keltezi a hiradást, de Sandino fényképét is közli korabeli nagyságok társaságában.

Londonból tudósít a *Magyarország* újságírója. New Yorkból küldte híreit az Új Nemzedék, a 8 órai Újság, Managuából(!) tájékoztatta olvasóit a Pesti Napló. A tudósítások rövidek, a tények közlésére szorítkoznak csak, az események mögé nincs módjuk betekinteni, de így is értékesek.

„Ostromállapot Nicaraguában" ez a Managuából küldött tudósítás címe. Sandinot „Nicaragua szabadsághősének" nevezi a rövidke hír. Közli a tábornok halálának körülményeit. A fegyvertelen főparancsnokot a „szó szoros értelmében szitává lőtték" — így a lap. A két híranyag New Yorkból ugyanazt mondja el. A felháborodás a gaztett hallatán mindkét közleményből kicseng: „Managuában csütörtökre virradó éjjel orvul meggyilkolták a forradalmárok vezérét". — ez áll a 8 órai Újságban. Szó szerint ugyanezt írja az arcátlanul jobboldali Új Nemzedék is (!). A két lap azt is tudni véli, hogy „újabb forradalom fenyeget Nicaraguában" — a menlevéllel útjára bocsátott tábornokot és kíséretét lemészárló Somoza ellen.

A Magyarság cikkéből tartózkodóan megfogalmazott Amerika-ellenesség csendül ki. Nemcsak híranyaga az érdekes, hanem az ok-okozat boncolgatása is. Ez a lap beszéli el a tábornok tragikus halálát a legpontosabban: „Az amerika-ellenes párt vezére", Sandino, Somoza elnök menlevelében bízva már egyhétig tárgyalt, az állam fejével. Amikor a megegyezés már közelinek tűnt — Somoza az orvgyilkosság mellett döntött. Adjuk át a szót a tudósítónak: „A vacsoráról az elnök személyesen kísérte haza a felkelők vezéreit. Midőn gépkocsijuk az egyik kaszárnya előtt elhaladt, a nemzeti gárda csapata megállította a kocsit, a tábornokot kirángatta, teherautóra tette és elhurcolta a repülőtérre. Itt mindhárom tábornokot gépfegyverrel agyonlőtték."

A gaztett óriási felháborodást váltott ki az országban; ha igaz lehetett az, hogy újra fellángolt a forradalom, a krokodilkönnyeket hullató Somoza és Sacaza gondoskodtak arról, hogy elaludjon a láng...

Valamennyi híradás közül az Új Nemzedéké a legbővebb. Érdemes ezzel részletesebben is foglalkozni. A harcok rövid történetének summázata után ezt olvassuk: „A tábornok már évek óta heves ellenállást fejtett ki a managuai kormánnyal szemben, s bár kisebb-nagyobb felkeléseit újból és újból leverték a kormánycsapatok, végleg nem volt hajlandó megadni magát, s a hegyekbe visszavonulva továbbra is állandóan nyugtalanította a kormánycsapatokat." A harcokat követő tárgyalások elmondása ugyanaz, mint a többi hírlapban. Zavaró viszont az, hogy a tábornok és baitársai haláláról úgy tudósít, hogy „leszúrták őket". De ez talán nem lényeges. Fontosabb az, hogy a forradalmár tisztek megölésén felháborodik, hírt ad a forradalmárok harcáról, megírja, hogy „heves harc után sikerült áttörniük a gárdisták gyűrűjét és elmenekülniük a fővárosból". Az Új Nemzedék a végére hagyta legfontosabb mondanivalóját, a választ a miértre: *„Sandino tábornok évek hosszú során át az amerikai befolyás ellen küzdött Nicaraguában".*

A történelem ismételni látszik önmagát. Napjainkban ezt a harcot már győztesen vívták meg Sandino tábornok örökösei — a sandinisták.

ROZSNYAI JENŐ

Oktatáskorszerűsítési pályázat

A József Attila Tudományegyetem vezetése az oktatói-dolgozói KISZ-szervezet kezdeményezésére, a felsőoktatás távlati fejlesztési koncepciója feletti vitát elősegítendő oktatás korszerűsítési pályázatot írt ki a JATE oktatói dolgozói és hallgatói részére. A jeligés pályázatra hat, értékes gondolatokat felvető pályamunka érkezett be.

A bíráló bizottság (*dr. Szalamin Edit*, a BTK dékánhelyettese, *dr. Szalay István*, a TTK dékánhelyettese, *dr. Szűcs István*, tanszékvezető egyetemi docens, és *dr. Berkesi Ottó*, az OD KISZ-titkára) a pályaművek készítőit jutalomban részesítette, s közülük *Andor József*nek, az Általános és Fizikai Kémiai Tanszék docensének „Megjegyzések a felsőoktatás korszerűsítésének általános kérdéseiről" című, valamint *Szalai Erzsébetnek*, a Biofizikai Tanszék tanársegédjének „A felnövekvő tehetséges nemzedék érdekében" című dolgozatát egy közös kiadványban történő megjelentetésre javasolta.

E helyütt Andor Józsefnek egy másik, szintén erre a pályázatra érkezett munkájából közöljük — helyszűke miatt — az általunk legizgalmasabbnak tartott gondolatokat.

Egy természettudományi szaktárgy tudományos szervezése

Bevezetés: Napjaink egyetemi (főiskolai) képzésének egyik legnehezebben megoldható problémája, de egyben fő feladata, az utóbbi évtizedekben létrejött rohamos tudományos és műszaki fejlődéssel lépést tartani, sőt — a jövő igényeinek fölmérésével — olyan szakemberek fölkészítése, akik a fejlődés továbbvitelére is képesek.

Az információs krízis beállját ma már kevesen tagadják, a krízisből kivezető különböző utakra is már sokan rámutattak. Ennek ellenére megállapítható, hogy *egyetemi képzésünk hétköznapjai igen lassan és nehezen követik ezeket az új utakat.* Az egyes szaktárgyak tanulmányi tervei a legtöbb esetben még mindig hatalmas mennyiségű lexikális ismeretanyagot ölelnek föl (esetenként igen nagy óraszámú előadást és „klasszikusan" szervezett gyakorlatot) melynek elsajátítása kizárólag csak a jelenlegi, vizsgacentrikus oktatásunk követelményeinek felel meg.

A képzés célja és a tanulmányi program

Az oktatás-nevelés rendszerének az egyetemen arra kell irányulnia, hogy mély elméleti alapokkal rendelkező, széles áttekinthetőségű és alkotó gondolkodású szakembereket adjon a népgazdaságnak. Nem kevésbé fontos az sem, hogy a fiatal szakemberek megfelelő vezetői és kommunikatív készségekkel rendelkezzenek szakmai és társadalmi feladataik magas színvonalú ellátására.

... Míg az általános és középiskolai tanárképzés országos szinten szervezetten folyik az egyetemeken és tanárképző intézményekben, *az egyetemi oktatókat pedagógiai vonatkozásban senki sem készíti föl. Pedig a pedagógiában még megengedhetetlenebb a dilettantizmus mint más szakmában*, mert a hozzá nem értés láncreakcióját indítja el. Különösen *veszélyes tehát a pedagógusképzésben és az egyetemeken, ahol oly gyakran pedagógiailag képzetlen — az oktatási munkájuk minőségében egyáltalán nem érdekelt — személyek képzik a jövő egyetemi oktatóit.*

A tanulmányi program dinamizmusa

A tanulmányi programoknak tehát, amelyek a jövő értelmiségének képzését irányítják, csak közvetlen célkitűzésben és legfontosabb elvi módszereikben szabad rögzítettnek lenniük, ellenben tartalmuk részleteiben és didaktikai módszereiben dinamikusan fejlődve kell, hogy kövessék a már belátható jövő követelményeit a fölkészítésben.

Az egyetemi képzést nyugodtan tekinthetjük magas kvalifikációjú szakembereket „termelő" iparágnak. Sajnálatos módon azonban pont ennek az iparágnak a korszerűsítését és fejlesztését — amely pedig az összes többi iparág fejlődésének meghatározója — *a társadalom és vezetői szeretnék komolyabb anyagi befektetés nélkül megoldani.* Pedig az ember megismerő tevékenységét a kollektív társadalmi gyakorlat közvetít és határozza meg s ez elsősorban azokban a megismerési eszközökben és módszerekben jut kifejezésre, amelyeket a társadalom bocsát az egyén rendelkezésére a megfelelő képzési intézmények által. A tanulmányi programok valódi dinamizmusa csak akkor biztosítható tehát, ha mind az oktatók pedagógiai és tudományos fölkészültsége, mind az oktatás szervezése és technikai feltételei napjaink legmagasabb színvonalán vannak.

Az előadás helye és feladatai a felsőoktatásban

Jelenlegi oktatási rendszerünk egyértelműen elmélet- és előadáscentrikus, holott aligha vitatható, hogy sokkal inkább gyakorlat- és tanuláscentrikusnak kellene lennie.

A hallgatóság az előadásokon értesül és ismerkedik meg az adott szaktárgy alapvető tételeivel és alakítja ki hozzájuk való viszonyát. Az összes egyéb tanulási formában a hallgató az előadásokon kapott információkra épít. Ennek ellenére megállapíthatjuk, hogy ma a tanár-tanuló rendszer két kölcsönhatásában álló eleme közül valóban aktívan csak a tanár dolgozik. A természettudományi szaktárgyak előadásai esetén aligha várható, hogy a hallgató első hallásra oly módon rögzítse tudatában a reá záduló információkat, ami lehetővé tenné számára az összefüggések önálló föltárását, az anyag kritikai áttekintését (mindezt rendszerint egyidejű jegyzeteléssel súlyosbítva). Tehát a tényközlő, illusztratív-magyarázó jellegű előadások kevéssé segítik a hallgató gondolkodó aktív részvételét az ismeretanyag elsajátításában mindössze *az emlékezetébe való elhelyezést mozdítják elő, vagy a tényanyag jegyzetben történő rögzítésre szolgálnak.*

Az oktatás tudományos szervezésének egyéb feltételei

A képzés súlypontját az oktatásról a tanulásra szükséges áthelyezni. ... Biztosítani kell a hallgatóknak az önálló tanuláshoz szükséges feltételeket: időt segédeszközöket (tankönyveket, jegyzeteket) és a jövendő szakmájuk szerinti munkába való bekapcsolódás lehetőségét. Magasfokú önállóságot kell biztosítani a hallgatók számára munkájuk reglamentációjában alacsony oktatási óraszámmal, de pontosan meghatározott elvégzendő feladatokkal és a számonkérés magasszintű követelményeivel.

A vizsgacentrikus képzés, nemcsak teljesen értelmetlen, mert nem serkenti a hallgatókat rendszeres munkára, hanem még kontraszelekciós hatást is eredményez. Ugyanis pszichológiai vizsgálatok kimutatták hogy az alacsonyabb tudásszintnek anyaga vizsgaszituációban — a közvetlen előtte történt rákészülés eredményeképp — általában jól reprodukálódik. Ellenben bolyolultabb problémák fölismerése, megértése, az elsajátított ismeretek aktivizálása csak szorongásmentes állapotban várható. Vagyis a problémamegoldó gondolkodás készségét vizsgamódszerekkel nem lehet hatékonyan ellenőrizni, sőt azt tapasztalták, hogy *az intelligens diákok teljesítménye szorongást kiváltó helyzetekben nagyobb mértékben romlik, mint a kevésbé intelligenseké.*

A készségek kifejlesztése hosszabb időt kíván a tanulás is csak akkor eredményez maradandó tudást, ha megfelelő idő áll rendelkezésre. Ennek tudatában meg kell szüntetni a fennálló pedagógiai abszurdomot, hogy a sikertelen vizsga után néhány nappal a hallgató sikeres vizsgát tehet. Ha valakinek a tudásából (fél- vagy egész év munkájának eredményeképp) csak annyi hiányzott, amit néhány nap alatt el lehet sajátítani, aligha értékelhető elégtelen teljesítményként. *A vizsgamódszerekből ki kell küszöbölni a lottó, totó esélyeket.*

Ketten a jelöltek közül

(Frank Istvánné felvétele)

Dr. Karácsonyi Sándor 1932-ben született Budapesten, a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Gimnáziumban érettségizett, majd a Semmelweis Orvostudományi Egyetemre került, melynek elvégzése után hosszú idő át az egyetemen dolgozott, tanított. Itt nevezték ki egyetemi tanárnak; két éven keresztül az I. sz. Sebészeti Klinika igazgatóhelyettesi teendőit látta el; a Szegedi Orvostudományi Egyetem Sebészeti Klinikájának 1982. január 1. óta igazgatója.

Professzor úr, milyen okok játszottak közre abban hogy Budapestről Szegedre költözött? Általában fordított tendencia szokott érvényesülni a főváros nagy vonzóereje miatt.

Meg kell mondjam, nagy örömmel tettem eleget Szegedre történő meghívásnak, hiszen tulajdonképpen hazajöttem, tekintve, hogy családom tősgyökeres vásárhelyi, ott nőttem föl ott nevelkedtem, rokonságom is odaköt: Korábban lett volna lehetőségem Pécsre kerülni, ezt azonban nem használtam ki: alföldi lévén valószínűleg idegenül éreztem volna magam a Dunántúlon.

— Milyen közéleti tevékenységet folytatott, milyen funkciókat töltött be eddigi pályafutása során, amelynek alapján országgyűlési képviselőnek jelölték?

— Közéleti tevékenységet a szakmán keresztül folytattam; a Magyar Sebész Társaság főtikára voltam tíz esztendőn keresztül jelenleg az alelnöki teendőket látom el. Több külföldi sebész társaságnak vagyok tagja; a Nemzetközi Sebész Társaság pedig vezetőségébe is beválasztott. Szegedre kerülésem után a klinikát két, két és fél év alatt újjá kellett szervezni, ezen idő alatt társadalmi funkcióval nem bíztak meg. Ez az idő eltelt, s az a megtiszteltetés ért, hogy képviselőnek jelöltek.

— Gondolom, a következő kérdés nem váratlan: mi a véleménye a kettős, illetve többes jelölésről?

— Mindenképpen előreléptésként értékelendő, bár ez az előrelépés nem biztos, hogy politikai tartalmú inkább formainak, teoretikus jellegűnek érzem. A választási lehetőség ugyanis nem különböző politikai programok közötti — hiszen minden jelöltnek a Hazafias Népfront programját kell képviselnie —, hanem személyek közötti a végeredményben tehát a személyek kvalitásbeli különbsége fog tükröződni. A jelölőgyűlések mindenesetre rendkívül impresszionálók voltak, jelezték, hogy a magyar társadalomban van igény a választási lehetőségre. Június 8. után egy új összetételű parlament végzi majd munkáját az Országházban; ezután fog tehát kikristályosodni, hogy egyéni koncepciót milyen határig lehet érvényre juttatni.

Más szempontból is jelentős a kettős jelölés: úgy érzem, nagy dolog egy választótestület választott tagjának lenni. Sikerélmény ez a választó és választott részéről egyaránt. A választott feladata az, hogy 30—50 ezer embernek a társadalom egy mintájának problémáit előadja. A jövő fogja eldönteni azt is, hogy lesz-e az Országgyűlésnek hatalmi súlya is a problémák felvetésén kívül.

— Hive a lakhely szerinti jelölésnek?

—Vezető „profi" politikusoknál mindegy, hogy lakhely szerint történik-e a jelölés avagy sem, ám amennyiben a képviselőjelölt nem gyakorló politikus csak lakhely szerinti jelölést tudok elképzelni, hiszen a közösséggel együtt kell élnie annak, aki képviselni akarja azt.

(Somogyi Levente felvétele)

A város tanácstagjelöltjei közül a legfiatalabbal (és minden bizonnyal az egyik legcsinosabbal) beszélgettünk el: *Juhász Ildikóval*, aki 1982-ben érettségizett a Radnóti Miklós Gimnáziumban, jelenleg pedig az Egészségügyi Főiskola harmadéves hallgatója. (Az interjú készítésére éppen a ballagása előtti napon került sor). Első kérdésünk valószínűleg nem meglepő:

— Mi lehet az oka szerinted annak, hogy a Hazafias Népfront ilyen fiatal jelöltet is állított e többnyire nagy tapasztalatot igénylő társadalmi funkcióba?

— Az a környék, ahol lakom (a 43. tanácstagi körzet, a Rókus városrészben), meglehetősen elöregedett, így azt gondolták, hogy a tanácstagok soraiban is frissíteni, fiatalítani kell. Igazolta ezt az is, hogy ennek a körzetnek a másik jelöltje hasonló korú, mint én, mindössze egy évvel idősebb nálam.

— A közületek megválasztott tanácstagnak milyen problémákkal kell majd szembenéznie?

— Ez a környék bizony már nem a belvároshoz tartozik, de nem is lakótelep, így a belvíz-kérdés és a csatornázások megoldása égető szükségletet jelent. Ugyancsak időszerű volna a városi gáz bevezetése és a nagyszámú, IKV gondozásában lévő ház felújítása. Mint már említettem, a környéken sok alacsony nyugdíjú idős ember lakik, akiknek sajátos, megoldásra váró szociális problémáik vannak, amelyeket személyesen is ismerek, hiszen nemrégiben a rókusi vöröskeresztes szervezet tagjaként részt vettem egy idősebbek helyzetét vizsgáló felmérésben. Tennivaló lesz tehát bőven.

— Milyen errefelé a lakosság hozzállása közös dolgaikhoz?

— Ott, ahol valamit adni, tenni is kell, nem csak kritizálni, már kevesebben jelennek meg. Ez azonban sajnos a legtöbb helyen így történik. A tanácstagtól pedig nem csak kérni kellene, és nem szabadna egy emberre hárítani mindent. E terület problémáit is, mint az összes többiét, csak közös erővel lehetséges megoldani.

— Mit szóltak a főiskolán a tanárok és a csoporttársak a jelölésedhez?

— Azt hiszem, hogy a legtöbben nem is tudják, még a csoporttársaim közül sem, akik viszont tudják, azok kicsit csodálkoztak. Ennek valószínűleg az az oka, hogy keveset jelentkezem az órákon és egyébként is a csendesebb típusba tartozom.

S. I.

KISZ-küldöttgyűlés a főiskolán

A főiskolai KISZ-küldöttgyűlésre április 25-én délután került sor az intézmény dísztermében. Az elnökségben a KISZ KB Egyetemi Főiskolai Tanácsának képviseletében *Szilvási György*, a városi KISZ-bizottság részéről *Tóth Tamás*, a főiskola vezetősége részéről *dr. Fehér István*, az intézmény pártbizottságának titkára és *Hézső Ferenc* főigazgató-helyettes foglalt helyet.

A KISZ-Bizottság már korábban a 118 küldött és a meghívott vendégek rendelkezésére bocsájtotta az 1984/85-ös mozgalmi évet értékelő írásos beszámolóját, amely részletesen tárgyalta a szervezet múlt évben végzett munkáját a szervezeti-kulturális-, tanulmányi-, és sportélet, valamint az érdekvédelmi és közművelődési tevékenység terén. A beszámoló többek közt ama kitételt is tartalmazta, miszerint „a KISZ-Bizottságnak nem célja, hogy a taglétszám jelentősen csökkenjén, de aki a követelményrendszerben leírtakat nem vállalja, az — véleményünk szerint — nem méltó arra, hogy KISZ-tag legyen."

Az írásbeli beszámolóhoz *Záborszky Magdolna*, megbízott titkár fűzött szóbeli kiegészítőt amelyben az ideológiai képzés hatékonyabbá tételét hangsúlyozta, mint leendő pedogógusok számára alapvető kérdést. Eztán dr. Fehér István értékelte a főiskolai KISZ-szervezet munkáját, melynek további fő feladatait többek közt az agitációs és propagandamunka szélesítésében, a szervezeti élet fegyelmének növelésében és a tanárképzéssel összefüggő feladatokra való koncentrálásban jelölte meg.

A beszámolót meglehetősen vérszegény vita követte; igazán csak egyetlen olyan kérdés merült fel amely körül sokáig oszcilláltak az ellentétes vélemények: többen kifogásolták, hogy a nem KISZ-tag hallgatókról (ez a főiskolai hallgatók 14 %-a, ugyanis az 1397 fő hallgató közül 1200 tagja a KISZ szervezetének) is a KISZ írja a jellemzést; ezen kívül néhány küldött méltánytalannak érezte azt a gyakorlatot, miszerint a különböző anyagi juttatásoknál a KISZ-tagok előnyt élveznek a nem KISZ-tagokkal szemben.

Még egy érdekes téma került terítékre: az őszi mezőgazdasági munka körüli problémák. A küldöttgyűlésen elhangzott adatok szerint a társadalmi munkáról 470 hallgató hiányzott hosszabb-rövidebb ideig, ebből 257 igazolatlanul. Az utóbbiaknak ösztöndíjából — állítólag — hiányzásonként 50 Ft. levonásra került (?!?!?)

A küldöttgyűlés a beszámoló kiegészítésekkel együtt történő elfogadása után a főiskolai KISZ-szervezet élére a következő mozgalmi évre az alábbi vezetőséget választotta: *Farkasinszki Sándort*, IV. matematika—kémia szakos hallgatót a KISZ Bizottság titkárának, Záborszky Magdolnát a KISZ Bizottság titkárhelyettesének, továbbá vezetőségi tagoknak *Hegedűs Andreát, Kucsa Alicet, Knetty Enikőt, Túri Sándort, Bánhidi Józsefet, Lővei Zsuzsannát, Oltyán Ágnest Szakál Józsefet, Képes Gyöngyit, Mátó Gyöngyit, Kakas Erikát, Kasza Irént, Vágvölgyi Tibort, Kucsó Istvánt, Szabó Tamást, Novák Attilát, dr. Zsiga Attilát, Ódor Editet és Jóföldi Gabriellát.* (A többi intézményi küldöttgyűlésről, az új vezetőségről következő számunkban számolunk be.)

—si—

Kitüntetések

A Szegedi Orvostudományi Egyetem jó munkájuk elismeréséül Kiváló Munkáért kitüntetést kapott: *dr. Hunyadi János* adjunktus (Bőrgyógyászati Klinika), *Nagy János* tanszéki mérnök (Orvosi Vegytani Intézet), *Fasek Béla* tudományos munkatárs (Számítástechnikai Központ).

Miniszteri Dicséretben részesült: *Barna Istvánné* programszervező (Számítástechnikai Központ), *Bencsik Sándorné* állatgondozó (I. sz. Belgyógyászati Klinika), *Hajdúné Sipos Etelka* laboratóriumi assziszstens és *Tokodi Istvánné* védőnő (Szülészeti Klinika), *Tarjányi Ferencné* osztályvezető ápolónő (Sebészeti Klinika) valamint *dr Regős Vilmosné* röntgenaszszisztens (Radiológiai Klinika).

A kitüntetéseket *dr. Cserháti István* rektor május 10-én nyújtotta át.

Vendégünk volt:

Dr. Róna-Tas András

A Magyar Nemzet március 6-i számában számolt be arról, hogy Szarvason leletmentő ásatás közben rendkívül értékes csont tűtartóra lelt Juhász Irén, a Tessedik Sámuel Múzeum régésze. Ennek a hat centiméter hosszúságú kicsiny leletnek az kölcsönöz különlegességet, hogy arra egy feltehetően török népcsoport egyik írástudója rovásírással néhány sort vésett. A nagyszentmiklósi kincs darabjain talált írással csaknem megegyező jeleket Róna-Tas András, a JATE Altajisztikai Tanszékének vezetője fejtette meg — szavai szerint a hipotézis szintjén.

Ez az esemény adott aktualitást arra a beszélgetésre, amelyet bölcsészkari szobájában folytattunk a nemzetközi hírű profeszorral.

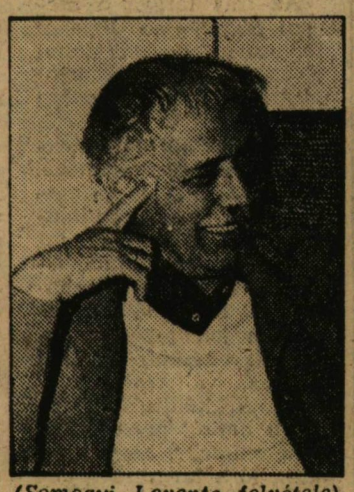

(Somogyi Levente felvétele)

— Köztudott, hogy professzor úr szerteágazó tudományos munkát fejt ki mint orientalista, néprajzzal nyelvtörténettel régészettel foglalkozó tudós. Pályája kezdetén mi irányította ezekre a területekre a figyelmét, milyen stúdiumokat végzett?

— 1950-ben kezdtem el az egyetemet a budapesti bölcsészkaron, s már akkor a magyar társadalom története, ezen belül a korai magyarság művelődés- és kultúrtörténete érdekelt. Induló érdeklődésemnek megfelelően néprajzot hallgattam, *Ortutay* és *Tálasi* professzoroknál. Tulajdonképpen az Ortutay professzorral való megismerkedésem jelentette az első szegedi kapcsolatomat, ő nagyon sokat beszélt hallgatóinak Szegedről.

Hamarosan világos lett számomra, hogy a néprajz nem elegendő a kutatásaimhoz, a magyarság eredetének megismeréséhez foglalkoznom kell orientalisztikával is. Az akkori oktatási rendszernek megfelelően régészetet és művészettörténetet is kellett tanulnom, tehát vettem ezekből egy-egy éves intenzív kurzust. Ezek után az orientalisztikai szakok közül választottam, de annak ellenére, hogy én a turkológiával szerettem volna foglalkozni a tanrend tibeti nyelvek tanulmányozására kényszerített, de később a mongol és a török nyelv is sorra került.

1955-ben végeztem, a hagyományoknak megfelelően két szak föltüntetése kellett a diplomára, így az én oklevelemen a néprajz-orientalisztika szakpár szerepel. Szakdolgozatomat az őrhalmi nagycsaládról írtam Ortutaynál. 1958-ban doktoráltam úgy, hogy tibetiből, mongolból és egyetemes néprajzból vizsgáztam. Ezt követte életem egyik legjelentősebb eseménye: kijutottam a Mongol Népköztársaságba. Valójában *ezzel a nagy gyűjtőúttal léptem be a tudományba.*

1961-68 között egy kis közjáték következett, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársaként tanulmányokat is folytattam. Következő feladatom volt a kandidátusi disszertáció megvédése. A dolgozat címe: Tibeto-Mongolica, melyben e nyelvek kölcsönhatását kutattam. Ez angolul jelent meg. Itthon és Hollandiában egyszerre adták ki.

A hatvanas években eljutottam a Volga-vidékre, ahol elsősorban a csuvas nyelvet és népszokásokat tanulmányoztam. Úgy gondolom, hogy ez a kutatás azért fontos, mert az V—X. századi magyar őstörténet kulcsát itt kell keresnünk, hiszen a csuvas az egyetlen ma élő török nép azok közül, akikkel őseink 3—400 évig együtt éltek. Ezeknek a kutatásoknak egyik további terméke a csuvas népmeséket egybegyűjtő könyv, melyet én szerkesztettem a hallgatók fordításaiból. Ennek nyomdokán jelent meg a tatár, s áll megjelenés előtt a baskir népmeséket bemutató könyv.

— A nyelvrokonság című könyve — mely nem csupán érdeklődő tudósok számára készült — az őstörténeti-nyelvtörténeti kutatás módszertanával is foglalkozik. Milyen feladat megoldása közben döntött úgy, hogy az ilyen jellegű kutatás elvi alapvetéseivel is foglalkoznia kell?

— Akadémiai doktori disszertációm készítése közben vetődött föl a kérdés: mi a nyelvrokonság egyáltalán? Az értekezést a csuvas-mongol nyelvviszonyról írtam, s hogy eldönthessem, rokon-e a török és a mongol nyelv, le kellett fektetni az elvi alapokat. A tudósok között egyébként ebben a kérdésben hallatlan nagy vita alakult ki, kitűnő kutatók állnak mindkét oldalon, s e vitához hozzászólva született a tanulmány. Ami a könyvet illeti, ez az akadémiai doktori első elméleti fejezetének átdolgozott változata. A dolgozat maga azért érdekes mert a történeti nyelvészet elméletével korábban nem nagyon foglalkoztak, mára azonban megfordult a trend.

— Professzor úr, most beszélgetésünk tulajdonképpeni apropójáról, a szarvasi leletről, a kutatás jelenlegi helyzetéről kérek tájékoztatást olvasóink számára!

— Ezt a leletet nehéz túlbecsülni, mert tényleg óriási jelentőségű. A leginkább kutatott terület a hazai régészetben az avar-kor, illetve az avarnak nevezett nép története, ám a kérdés még ma is az: kik voltak, milyen kultúrájuk, milyen nyelvük volt? A korábbi népekről és az őket követőkről ugyanis többet tudunk. *Az avar-kor meglehetősen néma kor*, igazából nem tudjuk, milyen csoportjaik voltak, honnan jöttek. A kutató persze annak örülne, ha egy magnószalagra bukkana, de a szerényebb igény is egy összefüggő szövegre vár. Az avar sírból előkerült csont tűtartón egy összefüggő szöveg található, amely 59—60 írásjelet tartalmaz. Erről csak az állítható biztosan, hogy valamilyen nyelven íródott. Ez azonos a Szarvastól 100 kilométerre feltárt nagyszentmiklósi kincs írásával. A paleográfiai rekonstrukció sikerült, ami még hátra van, az az írás megfejtése. *A szöveg rekonstrukciója a tudomány maradandó értéke lesz. Az a megoldás, amiről a Magyar Nemzet beszámolt — hipotézis.* A szöveg ahhoz túl rövid, hogy biztos megfejtést bárki is produkáljon. A szarvasi és a nagyszentmiklósi leletek összevetésével — az utóbbi görög betűs feliratával együtt — elkészítettem a nagyszentmiklósi szöveg megfejtését. Ez a Nyelvtudományi Közlemények idei első számában jelenik meg.

— Az ön hipotézise szerint a tűtartó felirata két részből áll: az első az ima, a második a „záradék". A második rész önreflexiójából — „mindez legyen felróva" — lehet-e következtetni az adott nép kulturális szintjére?

— A szöveg rövid ahhoz, hogy kultúrfilozófiai következtetésekre jussunk. Ez egy kultikus jelentőségű amulet, amelynek jól ismerjük párhuzamait más népeknél. Az írásnak mágikus jelentése van tehát valójában nem önreflexió ez a záradék, inkább azt akarja mondani, hogy az imának legyen ereje, így hasson.

— Professzor úr tanítványait szívesen fogadják külföldön, határainkon túli kutatóhelyeken. Éppen ezért arra kérem, beszéljen tudósutánpótlást képző és ilyen jellegű pedagógusi tevékenységéről!

— Mindenek előtt azt szeretném hangsúlyozni, hogy ezt a munkát nagyon szeretem. *Az Altajisztikai Tanszék dolgozói nagy megbeszélésnek tartják, hogy a jelenlegi gazdasági helyzetben, 1984-ben a tanszéki csoportból tanszék lett*, és ez még akkor is jelentős dolog, ha ez az egyetemnek külön anyagi áldozatba nem került.

Itt speciális tudós-utánpótlás képzés folyik azzal, hogy ugyanakkor a gyakorlat számára is nevelünk szakembereket. Ilyen különös területtel foglalkozó tanszék munkájával kapcsolatban — hiszen *a Szovjetunión kívül csak Szegeden tanulmányozzák eredeti anyaggal, helyszíni kutatással nemzetközi szinten az altajisztikát* — felmerülhet a kérdés: miért van erre az országnak szüksége? Először is azért, mert minden tudományt önmagában érdemes csinálni akkor, ha azt nemzetközi szinten végzik. Továbbá minden tudománynak van egy sajátos belső szerkezete, ami egyben a kutatás feladatait maga is kijelöli. De hogy a kérdésre adjak választ, az előbb elmondottak mellett azért van a mi tudományunkra szükség, mert a magyar társadalom valóságos igényének felel meg. Hogy miben? A turkológia útján a nemzeti önismeret kialakításában.

Fontos szempont az is, hogy az egyetemes kultúra nagyon hosszú ideig Európacentrikus volt, s mert tágult a látókör, egyre többet foglalkoznak a Kelettel a Szovjetunió nem szláv népeinek történetével. Ázsia nagy részében altaji nyelveket beszélnek, ezek vizsgálata egyetemes kultúrtörténeti feladat. Az alapos tájékozódás segíthet például nyomon követni azt a fantasztikusan izgalmas kísérletet, amit a Mongol Népköztársaságban folytatnak; a nomád állapotból a szocialista társadalomba való átalakulást.

Vizsgálataink mindegyike konkrét módszerekkel, konkrét célok érdekében történik, ez jellemzi a szegedi műhelyt. Itt jegyzem meg, hogy a „szegedi iskola" kifejezést nem szeretem hallani, mert az már lezárt szakaszra vonatkozik, a miénk pedig folyamatosan működik. Az itt kidolgozott metodikát másutt is szívesen használják, átveszik — ha másért nem, ezért pontosabb a műhely kifejezés.

— Professzor úr sokat jár külföldön előadóként, vendégprofesszorként. Első tudományos dolgozata még egyetemista korában jelent meg angolul az Acta Orientaliában. Nyelvészeti kutatómunkája során számos Ázsiában beszélt nyelvet ismert meg. Könnyen tanul nyelveket?

— Ebben a tudományos összefüggésben az európai nyelveket mindenképpen ismerni kell. Még az egyetem előtt tanultam meg németül azután angolul, oroszul és franciául. Angolból és oroszból van felsőfokú nyelvvizsgám is. De nem is ez a fontos, hanem a használat. A kutatáshoz, a tudósi jelenléthez az is hozzátartozik, hogy külföldön kell előadást tartani, így előadtam angol nyelvterületen, hosszabb időt töltöttem Leningrádban, két félévig voltam vendégprofesszor Bécsben. Ott egyébként történeti nyelvészetet tanítottam, elsősorban tibetit, de mongolt is.

Az egészben az az érdekes, hogy a nyelvtanulásban antitalentum vagyok. Soha életemben nem szerettem nyelvet tanulni, a memóriám sem jó, minden szót tizenötször kell megtanulnom, mire megjegyzem. Szóval nem tartozom azok közé akikre azt mondják: nyelvzseni. Minden bizonnyal ezeknek a nehézségeknek is köszönhető, hogy végül nyelvész lettem.

DLUSZTUS IMRE

Pályázat

A potenciális pályázók bizton észrevették lapunk április 10-i számának 5. oldalán a jobb alsó sarokban szerényen megbúvó pályázati felhívásunkat. A pályázat kiírását szerkesztőségünk tagjainak abbéli meggyőződése motiválta, miszerint a szegedi felsőoktatási intézmények hallgatói közt egészen biztosan akadnak olyanok, akiknek van tehetségük vagy indíttatásuk (esetleg mindkettő) közérdeklődésre számot tartó témákról véleményüket valamely újságírói műfajban, cikk formájában kifejteni. Annak ellenére, hogy az ott közölt határidőig, május 3-ig szerkesztőségünkbe egyetlen pályamunka sem érkezett, meggyőződésünk továbbra sem változott: hiszünk abban, hogy léteznek jó stilusérzékű hallgatók a szegedi egyetemeken, főiskolákon (minthogy tudunk konkrétan néhányról), de ők valamely általunk nem látható ok miatt a háttérben kívánnak meghúzódni, s onnan szemlélődni szerteszét. Nem tudjuk eldönteni azt sem, hogy a pályázatunk iránti érdektelenség a lapunk iránti közömbösséget (netán ellenszenvet), vagy pedig a hallgatóság általános közéleti passzivitását bizonyítja-e. Mindenesetre elgondolkoztató, hogy a májusi első számunkban meghosszabbított határidő lejártával is nulla darab írást kasszírozhattunk be; így — újabb, karakteresen fellépő tehetségek híján — olvasóinknak a továbbiakban is be kell érniük azokkal a cikkekkel, amelyeket szerkesztőségünk tagjai és a sajnos kisszámú külső munkatársak szerzenek.

Deszk története és néprajza

Újabb jelentős állomásához érkezett a Csongrád megyei helytörténeti kutatások sorozata. A Szeged-monográfia és az 1971-ben Tápéról, 1976-ban Szőregről készült tanulmánygyűjtemények mellett immár kézbe vehetjük a Deszk történetét és néprajzát földdolgozó kötetet is.

Az újabb monográfia szervesen kapcsolódik az előző *Szőreg és népéhez*. Szerkesztője úgyszintén *Hegyi András*, (társszerkesztője *Székely Lajos*). Szerkezete is hasonló közvetlen elődjéhez. Amellett, hogy a *Deszk története és néprajza* című tanulmánygyűjteményt folytatásnak tekinthetjük, továbblépést is jelent. Már címében is többet vállal feladatául. E többlet-vállalásnak megfelelően kiterjedt szerzőgárda dolgozott a szerkesztővel. Majdnem minden helytörténeti munkával kapcsolatban álló kutatót bevont a kötet elkészítésébe munkatársként vagy lektorként.

A szőregi kötethez képest a szerzők száma több mint duplájára nőtt, szám szerint harmincketten írták a deszki kötet 31 tanulmányát és pontosan harmincan lektorálták.

A mostani munka terjedelme is mintegy háromszorosára nőtt, összesen 107 ív. Számos grafikon, táblázat, szövegközti ábra, kép és mintegy tíz ívnyi fényképmelléklet teszi gazdagabbá, szemléletesebbé a közölt dolgozatokat.

A könyv elé *Todorov Radiszláv* deszki tanácselnök és *Mándics Marin*, a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetségének titkára írt előszót. Mándics Marin így értékeli a végzett munkát: „A deszki monográfia jelentősége és nagysága abban van, hogy egy nemzetiségi település múltjával és jelenével ismerteti meg az olvasót. A kötet szerzőit az a nemes cél vezérelte, hogy ezáltal is kifejezésre jusson hazánk nemzetiségi és magyar lakosságának harmonikus együttélése, a közös sors, a közös haza, a szülőföld szeretete."

Világos, könnyen áttekinthető a kötet szerkezete. Négy szerkezeti egységből épül föl. Az első rész, a *Földrajzi színtér és helynevek* címet viseli. A természetföldrajzi leírás *Andó Mihály*, a földrajzi nevek nyelvészeti földolgozása *Mokány Sándor* munkája.

A következő két fejezet akár két önálló kötet is lehetett volna. *A Deszk története* című egység majdnem pontosan ötszáz oldal terjedelmű, s egészen a neolitikus csontvázmaradványoktól napjainkig dolgozza föl tárgyát a legrészletesebben. A dolgozatok többsége önálló, eredeti kutatásokon alapul. Csak önkényesen emelhetünk ki néhányat a gazdag anyagból, mint például *Trogmayer Ottó*, a tragikusan fiatalon elhunyt *Karácsonyi Péter* (tőle szép nekrológgal búcsúznak a kötetben), *Rákos István*, *Raffay Ernő* munkáit, vagy Hegyi András és Székely Lajos kötetnyi tanulmányát. Külön figyelmet érdemel a fejezetet záró — két nyelven közölt — dolgozat: *A deszki szerbség története*, szerzői *Rádity Velimir* és *Gyurkin György*.

Különösen gazdag és sok új anyagot tartalmaz a — majd 350 lapnyi — harmadik fejezet: a *Deszk néprajza*. Alapos munkát végzett mind a hét szerző. Köztük *Ferenczi Imre*, *Juhász Antal*, *Polner Zoltán* tovább folytatta ráolvasások és archaikus népi imádságok gazdag gyűjteményének közreadását. Kiemelkedőek *Grin Igor* és *Szigeti György* szerb népdalközlései.

A *Deszki emberek* címet viselő negyedik, záró fejezet a falu ma, emberközeli képét tárja az olvasó elé. Érdekes olvasmány *Tóth Béla* és *Horváth Dezső* irodalmi szociográfiája.

Az egyszerű olvasónak riasztó lehet a könyv terjedelme, de a dolgozatok egyenként könnyen olvashatók. Mint az előszóban elmondja a tanácselnök, a kötet Deszk barátainak készült, a gazdag fotómellékletben ki-ki magára, barátjára, ismerősére találhat, tehát a nagy terjedelem és borsos ár (300 Ft) ellenére (minden bizonnyal gazdára talál mind az 1500 példány.

ZSOLDOS SÁNDOR

Fényképezni tilos

Minő öröm, ha diplomát kap a gyerek! Annyi szenvedés, lemondás, gyorsegély, izzasztó vizsga után pénzkereső ifjúval gyarapodott a család. És az a kézszorítás, amikor az intézmény vezetője kollegává fogadja a majdnemhogy gyerekembert! Kattognak a fényképezőgépek, az ám! És a fotósok nem engednek senkit sem a pulpitushoz, ott kérem csak a hivatásosok fényképezhetnek, az avatatlan autodidakta csak hátulról örökítheti meg a rokon hátsó felét. A képeket pedig, darabját 30 pénzért, a profinál lehet megváltani, mert a monopolizált szolgáltatás így működik. S ott, az ünnepségen a fotóapparátját, mint fölöslegessé vált tárgyat markolászó rokon mit gondolhat a szokásokról, az intézményről?

Igaz, azt eset régen történt, legalább két hónapja, de közelegnek az újabb diplomaosztó ünnepségek, és nem hiszem, hogy jó vért szül, ha egy demokratizálódó közegben egyszerűen kizárnak jószándékú embereket egy ilyen voltaképpen neutrális cselekvési területről.

— tus

* Szépirodalmi rovat *

Lengyel Zoltán

Egy megfontolhatatlan mozdulat változatai

(részlet)
(sine ira et studio)

Már hónapok óta így éltem; a kis asztalkára sorra kirakott képek ártatlanságukkal szembesítenek, a vonat csak kattog s jön elém a Város: kitereget mindent akár egy rossz kalmár, a „vég-pompás" kínálat, feledhetetlen művirágok, összedrótozott babák. Érzem a hatalmát.

Tízig alszom, így legalább hiányzik egy napszak az életemből, délig az összes költségem hatvan forint, ebből huszonkettő a három nagyfröccs és harmincnyolc a vonatjegy oda-vissza. A korai kegyelem nemes lélekre vall, ha a tizenegy óra korai, bár említettem, reggeleim nincsenek s az a fél liter bor is inkább hasonlít a már meghajlított pálcára. Ahogy *oda* megérkeztem csak a fölkészülés volt, de jól szokott esni, hogy egy egész délutánon át *elérkezettnek* érzem az időt. Ez úgy hiszem, épp elég cél egy utazáshoz, vagy akár rengeteg *utazáshoz*, ha valaki meg akarja békíteni magában, amit már elfelejtett. A kivárás, mondják, a nagy emberek erénye, a várakozásban viszont megélhettem mindazt, amit az emlékezet egyszerre előkotorhat, amit a jelen megtűr sekélyes birodalmában.

Ott, abban a *másik* városban ügyeltem minden mozdulatomra; végigsétáltam a főutcán, átélve a *szomorú kávéház balladáját* elhittem *mindent*, engedtem, hogy belefeledkezzem a pillanatok sodrásába, ellepje a színek lassú változása, a valóság hihető véletlenje, megtervezett jelenem. A legegyszerűbb mód mindig a legfélelmetesebb, ezért ha valamit nem tudtam megváltoztatni, hát alapjaiban tagadtam meg, véremben ott lüktetett az eredendő Kényszerűség, de még csak azt tudtam, hogy születése, ahogy egyre inkább magáévá teszi testem, ebben a kora terebélyesedésben, milyen vad utakra tud terelni. De tudtam mindenről, mert tudnom kellett, és nem történhetett meg nélkülem semmi. Sem ősz, sem tél sem semmi más. Kivételezettként voltam hanyatlott, s hagyattlott, mert kivételezett. Az úttest, a fák egyhangúságának, ízének, érdességének biztos tulajdonosa, egy mozdulatban, a pillanat szolgáiban: haldokló színekben megtaláltam amit mindenki igyekezett elveszteni, végképp elveszíteni a mulandóság javára. Megtaláltam egy kicsapódó ablakszárny szomorúságát, vagy el tudtam felejteni amit a véletlen üzent lelketlen tanulságokkal.

Négy órakor már bent ültem a vonat fülkéjében, három-négy szendvics elég estig, az éhséget úgy tekintettem, mint valami szükségszerű dolgot közelgő boldogságomhoz. Beleéltem a magam teremtette szertartásba minden apró mozdulatot, lehúztam a sötétítőt az ablakon, az ajtó függönyeit rágógumival összefogtam. Sorba a *helyükre* raktam a képeket, legszebb kincseimet. Az aznapi újságokkal lefedtem az üléseket, az indulás előtt egy perccel becsukott szemmel, egy lábra állva vártam, hogy a mozdony megrántsa a szerelvényt. Ahova ledültem az lett a helyem; a meggyűrődött újságot kisimítottam s kirajzoltam vonalkáit, a többit kidobáltam az ablakon, útnak indítottam őket mint nagy piszkos madarakat, el kellett veszítenem minden szemtanút, minden fölösleges bizonyítékot...

Visszaérkezésemkor a Város elémtárta behelyettesíthető alkonyát; a vonat csikorogva, hosszan lassítva beereszkedett a pályaudvarra.

Ahogy az utcák sorjában feltárulkoztak előttem, újra megértettem — mint ezelőtt is minden nap —, azt a misztériumot, amiért érdemes volt esetleg megkockáztatni az elkésés lehetőségét, próbára tenni a „gondviselés" hatalmát. A misztériumot, amit végig kellett játszanom! Mert sikerült megalkotnom minden egyes nap; mert megjelenítettem a *játékot*, a képekkel, a várakozással. Jelenlétem létrehozta őt, mert biztos voltam, hogy érzékeim alkották valami nagyon mélyen élő kép fel-feltünedező foltjaiból, mint ahogy az egykor olvasott könyvben sem keresünk mást, csak egy régi érzés most már kegyteljesebb beépülést. Arcának, szemének, bőrének csak a színe, kihívás volt az általam létrehozott világ lerombolásához. S már nem volt független ettől a világtól, mert ő személyesítette meg azt az egyetlen pontot, amihez bármiféle kudarc esetén a történtek viszonyítása: felmentést adhatott. Féltem mozdulatait, mert bíztam benne, nem hordozhatnak mást, csak azt az üzenetet, mit szándékosan gyerekkorom óta alkottam érzékeim csapongásával, egy későbbi énem érzelmi önkielégítéséhez. Legbiztosabb jelentés volt mégis csak a szeme; a felkínálkozás, mely aztán napok, hetek, hónapok teltével kifejlesztette bennem a féltékenységnek azt az igényét, mely már az okozott fájdalom tényét sem fogadhatja el, ha ő (maga az áldozat), nem vallott róla, a szégyen s a kiváltott bűn teljes felkínálása nélkül. Valóságos volt; s, hogy ezt mégse hihessem, rögtön egyszeriséggel ruháztam föl. Igyekeztem egy *más dimenzióba* helyezni őt, hogy távol kerüljön tőlem, hogy biztos üvegfalat vonjon közénk az asztalok, a pincérek és a bevezető kavicsos út valósága. Mert amíg elérhető, egyetlen mondattal, mozdulattal lerombolhatja mit beteges elmém egy fáradt képbe sűrített. Mégis felkínálkoztam, elhitetve vele, az ösztönök kényszerűségét, közben győzködve magam a pillanat bűntelen megélhetőségéről. Megismerkedésünk közönséges volt, legelső szabadkozó mondataihoz magamban érzéki, valószínűtlen képeket kapcsoltam: AZ AZ ÁTKOZOTT TENGER MÉG PRÓBÁLKOZOTT, PRÓBÁLKOZOTT REJTEGETVE KIÉHEZETT SZÍNEIT. Nevetséges lettem, mindig nevetségesebb, zuhant minden visszafelé, oda ahova elutaztam, hogy visszatérhessek...

Találkozni akartam vele, s hogy nem beszéltem meg újabb alkalmat, csak önmagamnak akartam kedveskedni: régóta éheztem már erre a vágyakozásra, ismételgettem magamban mondatait, próbálgattam mozdulatait, minden ami hozzá kötött felszabdalta a távolságát *érthető közökre*, melyeket be kellett még járnom, hogy újra felidézhessem a *boldogságot*. A boldogságot, amit egyetlen mondat*ban* hittem: AZ AZ ÁTKOZOTT TENGER MÉG PRÓBÁLKOZOTT, PRÓBÁLKOZOTT REJTEGETVE KIÉHEZETT SZÍNEIT.

Podmaniczki Szilárd

Album

„arca... (amely még a korabeli gyatra
festmények tanúsága szerint sem hasonlított
semmi más arcra"
(Jorge Luis Borges)
A KEKSZ és OSTYAGYÁR feliratú papírdobozban
megsárgult fényképek között kutattam
a falon díjnyertes agancsok
kitömött sasok, baglyok
minden kép hátoldalán
évszám és néhányon zsírfolt

az egyiken egy szemeteskukára támaszkodva
arcodon cinikus mosollyal kezedet előrenyújtva
látom ahogy megkérdezed
:ez minden?
egy másikon lóháton vágtatsz az erdő felé
hogy aztán eltünj a fák mögött
s ha az istenek nem küldenek postagalambot
egész éjszaka kereslek a sűrűben
a doboz legalján összetépett mozijegy
névnapomra kaptam tőled
s egyedül nézhettem a Helga és Michelt
sorjában a szőnyegre terítem a képeket
majd összekeverem őket
és megpróbálom úgy rendezni
ahogy azt Te tennéd
elejére a legsárgábbakat
közben mindenfélére asszociálok
lovad megbotlik
egy hosszú sárga selyemzsínórban
s elszállsz az erdő felett
bele egy nagy szénakazalba
mikor kimászol
elszáguld melletted egy szikrázó cséplőgép
és azt hiszed
már a mennyországban vagy
a bozótok mögül előlép egy diszkoszvető
s megkérdi tőled:
érdemes?
Te kis piros pöttyes kannából friss vizet töltesz
a kannatetőbe és odanyújtod:
igyon egy kortyot aztán válaszolok
már lenyugvóban a nap mikor leemeli szájáról a
kannatetőt
a választ nem várja meg visszafut a bozótosba
Te ledőlsz a boglya tövébe és elalszol
így találok rád kezemben a fényképezőgéppel

a szőnyegről összeszedem évszámos fotóidat
vissza a dobozba ráteszem a fedelét
felülök az ágy szélére
magam alá helyezem lábaimat
rágyújtok egy symphoniára
és most már képek nélkül is látom
ahogy benézel szobám párás ablakán
arcodat körberajzolod egy fekete filctollal
homlokod az üvegre nyomod
válladon megjelenik egy kéz
majd kilép mögüled
egy sötétzöld tógába öltözött szakállas férfialak
átad néhány papírhajót
és egy vízzel teli kád felé mutat
a kád szélén apró madarak nézegetik magukat
közben vízbe mártják csőrüket
megérkezik egy hatlovas hintó
a férfi beszáll
s Te ott maradsz kezedben a csónakokkal
visszafordulsz az ablak felé
szádon néma szavak formálódnak
s én azt hiszem azt mondod
kekszet ostyát tessék
kekszet ostyát tessék

Lengyel Zoltán

történelem

körülötte a tér mint végtelenített part: oda
vetett hal lélegzik érzékeit himbálva az i-
dő — oda majd vissza — létezhetetlen határokat
kísértve mindvégig: vajon mindezt hogy torzíthatta
dimenziókra az egykori hullám belső fala?

behatárolja választott mozdulataival egy
kényszerű lét képzelt köreit akár uszadékfa
ott tudja az ismerhetetlen megtartó mélységet
ami ártatlan erővel is fegyelmet teremt de
lázítja az ingyen kegyelem: mert partot nem érhet

mégis egyre hihetőbb a sodrás: hogy meggyőzött lesz
mindarról mi megtörténhet: feladott egyetlenségét — mint jelölhető rendet — ellenül szegi a felkínált esélynek: de a képet akkor sem feledheti: hogy valami régi-régi áradás kegyeltje

Mi a manó?

Az írás tárgya a szegedi BTK első emeleti folyosóján (az irodalmi olvasóval szemben) megrendezett irodalmi képszövegegyüttes, költői produkció. Maga a „textus" részben változó, mert pl. rengeteg fű vette körül az artefaktumokat. Ezek a fűvek illatot árasztottak, egyáltalán *léteztek*, mert elválaszthatatlanul hordozták önmagukban jelentőként a jelentést, később zöldből sárgássá változtak, azaz maga a „kiállítás" változott napról napra. Ezért nem mindegy, hogy a beszámoló a tárgy mely állapotáról számol be. (Az eljárás az 1950-es évektől ismeretes a nyugati költészetben, képzőművészetben: óriási irodalmat is szült. Jómagam az 1982-es őszi velencei biennálén láttam olyan művet, amelyik napról napra (szét) mállott, olvadozott. Egészen más benyomásom volt a műről, mint az utánam két héttel később a városba érkező Szörényi Lászlónak, aki az általam látottból már egy más, barnás, nyúló, sűrű, vastag „matériát" tekintett meg, és így számolhatott be róla a Mozgó Világban, tehát lehet, hogy *ugyanazt* láttuk, de talán mégsem ugyanazt, hanem ugyanannak különböző *mását.*) Kiállítás: fűszag. Fű és metafizika: a katolikus középkori misztika legnagyobb találatainak egyike. A fű friss illatot áraszt — fonnyad — valami rothadtság. Az artefaktum akként maga, hogy „szerzője" bekalkulálja annak pusztulását, önnön állandó változásában önmaga. Ahogyan ez velünk is „történik".

Háy János költői produktumát én egy adott pillanatban láttam. Köszönöm neki: megadta nekem azt a lehetőséget, hogy *számomra* váljék fontossá e pár perc. A látvány: fekete drapériák, fekete, fekete, fekete, amelyek a fél termet körül (be/össze) fogva fogják. rajtuk fehér háló, ami a nézőt is körül (be/össze)fogva fogja. Feliratok, fotók, félelmek, és különböző pózokban (egykettő felakasztva) MANÓK. Nyolc hónapos kisgyermekem ettől a látványtól sírni kezdett.

Kik ezek a manók, jelzőjükkel együtt a szomorúmanók? Totálisan elidegenült tárgyiasság és katolikus értelemben felfogott univerzális szeretet, öröklét és végesség miként összegeződik a manókban? „Miért nő a fű, hogyha majd leszárad? S miért szárad le, hogy újra nő?" Mi a manók metafizikája? Mi a manó? Mi a manóság?

Világos, drukker vagyok: a kérdés már a *Szövegek* óta együtt él velem. A válaszok közül ismerek két rosszat, és adok a másik kettő mellé egy harmadik rosszat. Első lehetséges válasz: a manók olyan magánvilág, mint a Tandori T. C. Hükümetije, koalái, amelyek (akik) miatt majd mindenki — **tisztelet (!)** a kivételnek — évek óta hülyének nézi, tkp. a szerző világa, de ezt sem lehet tudni, státuszuk bizonytalan, stb. Nem, a manóknak nincs közük a koalákhoz. Második lehetséges válasz: nem is érdekes, kik azok a manók! geg az egész, műsor, átverés, divat. Nem, a manóknak nincs közük divatokhoz. Mint jól kiképzett irodalmár, a kiállítás óta, sőt még korábban is vadászok a „manó"-motívumra. Ez lenne a harmadik, a saját, és a szintén rossz válaszom. Szerénytelenül: e vadászat egyik eredménye, a Goethe *Faust*-idézet meg is jelent a kiállításon — ott már a költő által értelmezve. Az első két válaszban a manóknak vajmi kevés közünk van hozzánk. A Faustbeli megjelenés már elbűvölt. Hát még az, amikor Weöres Sándor gyermekverseiben leitmotivként láttam viszont. De még Háy versének ismerete előtt: egy ízben, úgy másfél évvel ezelőtt „manócskának" neveztem el magam (tán tudat alatt arról az iszonyú pedagógusról, aki a 60-as évek óta veri a nála lakó malacka fejébe az Esti mesében fél nyolctól a társadalmi etika, (ott) bornirt alaptörvényeit). Háy szövegeinek ismerete óta tele vagyok manóval.

Az egyik Mozgó Világban olvastam egy Rákosi Mátyáshoz szóló korabeli levél közlését. A megszólítás — a főtitkár középiskolai nevére utalva így szól: Kedves Manó!" (Szerkesztő: Siklósi Norbert). Most olvasom az Új Írás 1985. április (4.) számát, benne az első szöveget, *Beszélgetés Lukácsy Sándorral* címen. A Valóság című folyóirat 1948 nyaráig tartó működéséről mesél a meginterjúvolt, és azt mondja: „Egy fiatal költőtől, Derzsi Sándortól tíz rövid verset hoztam egy számban. Ezeket azért is érdemes említeni, mert Derzsi aztán megbetegedett, elkedvetlenedett, éltünk az irodalmi életből. Igen figyelemre méltó verseket írt. A 48 januárjában közöltek közül az egyik az *Antikomédia*, így szól:

Játsszunk játsszunk
[micsodát
Antitiktitaktikát
Jó ember a képviselőnk
Csak kár, hogy a
[képviselőnk
Éljen, le vele
Éljen, le vele
Játszunk játszunk
[mi manót
Antikompromisszumot
Jó ember a miniszterünk
Csak kár, hogy a
[miniszterünk
Éljen, le vele
Éljen, le vele

Ezt a verset Derzsi mint meggyőződéses kommunista írta" (Új Írás, 1985/4., 9. oldal, A kiadásért felel: Siklósi Norbert). Mi a manó:

Maradjunk annyiban: ezek itt ilyen keletközépeurópai szomorúmanók. Ülve, állva, szeretve, gyűlölve, magasba emelve, kirúgva, megdicsőítve, felakasztva.

SZIGETI CSABA

Egy tudós portréja

avagy Szörényi László szövegei

A szegedi bölcsészkaron tanít egy rendkívüli fölkészültségű filosz, aki nincs belesavanyodva szakmája részterületének szűkös befőttes üvegébe, hanem kiszabadította szellemét a „palackból" — minden bizonnyal mintát követve — a legkülönféle szövegek melegéből, hidegéből kíván részesülni. Írt hosszabb tanulmányt Vörösmartyról, igazi filológusi dolgozatot Ungvárnémeti Tóth László kritikai fogadtatásáról, értekezett Balassi, Arany, Faludi műveiről, írt fejezeteket a gimnáziumi irodalom tankönyvekbe, elemezte a barokk hősi ideált az olasz és a közép-európai latin jezsuita eposzokban, reflektált az úttörővezetők zsebnaptárának útmutatására, sokak kedvenc olvasmánya lett a Gondolatjelben publikált delfinológiai értekezése, mai magyar prózaírók recenzense, tanít régi magyar irodalmat, Krúdyt, Kosztolányit, Esterházyt és Szentkuthyt. És még nem mondtam el mindent Szörényi Lászlóról.

„A VI. kerületben születtem, az Érsek utcai, később Labda utcai általános iskolába jártam. Ott volt egy jó magyar tanárnőm, Szekeres Lászlóné, ő ismertette meg velem az irodalmat, de otthon is olvashattam, mert volt elég könyvünk. Ugyanakkor a természettudományok iránt is érdeklődtem, sokáig TTK-ra akartam jelentkezni. Az V. kerületi Eötvös gimnáziumba jártam, s ennek a mai napig nagyon örülök, mert elsőrendű tanárok oktattak. Kubinyi László, a magyar tanárom kiváló nyelvész volt, mindenféle nyelvet tudott a keleti góttól a kecsuáig. Nekünk egy finnugrisztikai és germanisztikai szakkört vezetett, amelyeknek részt vettem a munkájában. Behordta hozzánk a barátait, kiváló nyelvészeket, néprajzosokat, finnugrászokat, úgyhogy Vikár Lászlóval, Domonkos Péter Pállal, Hutterer Miklóssal még gimnazista koromban ismerkedtem meg.

A latin tanárom, Bánhegyi György olyan szuggesztív egyéniség volt, hogy még a kémia szakkörére is jártam. Ő latin-görög szakot végzett, de amikor megszüntették a klasszikus nyelvek oktatását, akkor elvégezte a TTK-t is. Tőle rengeteget tanultam irodalomból, zenéből, művészettörténetből. Másik tanáromtól, Kiefer Ferenctől matematikát tanultam, őtőle kaptam meg az első eligazítást a strukturalizmusban, s amellett, hogy megismertetett bennünket a számítógép alapelemeivel, nagyszerűen értett a zenéhez és az irodalomhoz is. Szóval szerencsém volt, a többi tanárom is sokat ért.

Szüleim a délvidéken születtek, a Bácska visszacsatolásakor költöztek Pestre. Apám tisztviselő volt, majd negyvenöt után, mikor a nyilas igazgatót eltávolították, ő lett az igazgató a Telefunken gyárban. 1949-ben letartóztatták s 1954-ig kényszermunkatáborban dolgozott. A mai napig örülök, hogy sikerült engem becsempészni a sajóbábonyi táborba, így nem üres tény, vagy történelmi emlék az az idő, hanem saját magam része. A szabadulás után apám — bár nem volt mérnöki diplomája — mérnökként, majd egy balesetet követően idegenvezetőként dolgozott.

Anyám varrónő volt eredetileg, mikor apámat elvitték, akkor az iparengedélyét is elveszítette. Így anélkül varrogatott, s mivel a szovjet nagykövetség asszonyainak is ő varrt, nem érte bántódás. Később különböző szövetkezeteknek bedolgozott, majd idegenvezető lett, s ma is, nyugdíjasként aktív idegenvezető."

Nem kell pszichológusnak lenni ahhoz, hogy belássuk: ilyen ingergazdag környezetből érkezve nehéz lehetett eldönteni, melyik egyetem mely szakára jelentkezzen a fiatal érdeklődő. Sokáig úgy volt, hogy földrajzot tanul, aztán — szüleit is meglepve — a bölcsészetet választotta.

„Magyar—latin szakon kezdtem az egyetemet, de hamar beláttam, hogy magyar szakon nincs sok keresnivalóm, mert már korábban megtanultam olvasni. Lehet, hogy tévedtem, mindenesetre elkezdtem tájékozódni, hogy hová mehetnék át. Először is fölvettem a görög szakot harmadiknak, aztán perzsa szakos lettem. Átlagban ötvenkét órám volt az egyetemen. Szakdolgozatomat egy XI. századi perzsa lexikográfusnak, Zamakhsarinak a munkájából írtam Telegdy Zsigmondnál. Ez a könyv az első perzsa—arab szótár, amelynek annyi a magyar vonatkozása, hogy Buda romjai alól mentette ki a legrégebbi kéziratot Marsigli, egy bolognai gróf.

Nagyon érdekelt a vallástörténet, azután az iráni hőseposz, Josephus Flaviust és Újszövetséget olvastunk Hanzh professzornál. Moravcsik professzor úrtól nagyon sokat tanultam bizantinológiából. Harmatta professzor úrtól indoeurópai nyelvészetet hallgattam, s bejártam Voigt Vilmos óráira is — holott nem volt kötelező —, ott ismerkedtem meg a strukturális elemzésekkel."

Tehát további impulzusokat kapott Szörényi a szerteágazó érdeklődés fejlesztésére. Ám ez csak részben lehet „mentség" arra, hogy a perzsa lexikográfustól Mándy Iváníg ível az érdeklődés, a kutató kíváncsisága.

„Nagy vétkem nyilván, hogy eléggé szétszórom magamat, de hát mindig értek új lökések számomra addig ismeretlen területek felé. A jezsuita vagy magyarországi latin tanulmányokhoz még egyetemista koromban kezdtem el gyűjteni az anyagokat. A teológiai kar régi anyagában katalogizáltam, mint nyári gyerek, s ott találtam néhány nagyon érdekes dolgot. Például Rákóczi gimnáziumi tanulmányainak befejezése körüli időkről is találtam egy latin verseskötetet. Később fölkutattam azt a házat, ahol Prágában élt tanulmányai alatt, s ott nemrég emléktáblát helyeztek el. Engem ugyan kihagytak belőle, de ennek már így kell mennie."

Egy ilyen széles körű tudós minden bizonnyal szilárd ízléssel rendelkezik. Ezért lehet fontos tudni, hogy kik azok a mai magyar szerzők, akiknek könyveit szívesen olvassa. Ez nem utolsósorban azért lehet érdekes, mert támpontot adhat a kezdő olvasónak — aki nem akar irodalomtudós lenni — abban, hogy kinek a műveit vegye a kezébe.

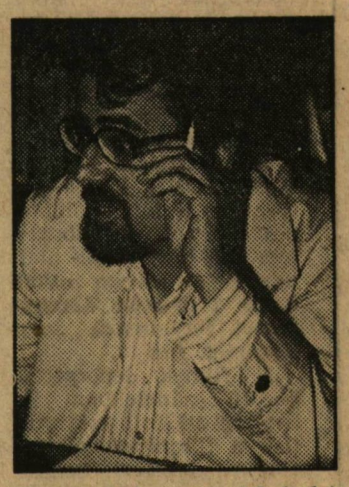

(Somogyi Levente felvétele)

„Kedvenceim listáján Mészöly Miklós, Mándy Iván, Esterházy Péter, szegény Hajnóczy, Szentkuthy Miklós, Baka István szerepel. Persze prózaírókat mondtam, nem mintha nem szeretném Petri Györgynek vagy Varga Imrének a költészetét. De évek óta a pesti Eötvös Kollégiumban XX. századi magyar prózát tanítok, s elsősorban az epika érdekel, s végül is a prózában tájékozódtam valamelyest."

Furcsa dolog, hogy Baka prózaíróként szerepel a sorban, holott őt az összegediek vagy az egyetemi évek alatt szegedivé lettek a Veress Miklóstól Hévizi Ottóig tartó vonulatban, az ittmaradtak — elmentek között, a verskép ittmaradt szegedi nagyságának tartják. Az az egy prózakötet a köztudat ítéletét még nem változtatta meg.

„Baka István verseit is nagyon szeretem, de én prózaíróként is számon tartom. Nemrég kölcsön kaptam tőle új Drakula-regényét, s nagyon tetszett. No meg a Szekszárdi miséről is írtam, s a pesti kollégiumban is szívesen olvasták a tanítványaim."

Ha már Szegednél tartunk, szót kellene ejteni a Gondolatjelben megjelent delfinológiai dolgozatról is. Köztudott, hogy az olvasók egyöntetű elragadtatásáról túlzás lenne beszélni.

„Direkt visszajelzéseim arról, hogy a szegedi publikáció után ki hogy gondolkodott, nincsenek. Van akinek tetszett, van akinek kevésbé. Nagyon fontosnak tartom, hogy megjelent, mivel az volt a célom, hogy fölhívjam a figyelmet a cenzúrának eme teljesen elavult és kegyeletsértő válfajára, amely végül is megheréli a klasszikusokat. Ezt utoljára az írószövetség őszi ülésén mondtam el röviden, s megkíséreltem azóta is megjelentetni a cikket nagyobb nyilvánosság előtt, de az egyelőre nem sikerült."

Írók és filológusok, ha leülnek egy pofa sör mellé, s netán a filosz elejtő egy-két kritikai megjegyzést, nem ritkán villan a riposzt, mely — lássuk be! — nem kimondottan parád: „öregem, te csak azért lettél könyvmoly, mert hamar rájöttél arra, hogy képtelen vagy autentikus írásműveket létrehozni!" A felvetés, belátom, nem kimondottan sportszerű, Szörényi László válasza azonban fair play díjas:

„Tíz-tizenkét éves koromban írtam néhány verset, ódákat anyámhoz. Azután a versírással felhagytam, középiskolás koromban írtam novellaféléket, ezekből néhány megjelent a gimnáziumi lapban, az Eötvös Diákban. Ezek olvasmányélményből születtek, akkor forgattam Kempis Tamástól a Krisztus követését, s annak mottója megragadta a fantáziámat; látomásféléket írtam. Írtam még verseket is — ezek szerencsére elvesztek —, de gimnáziumi éveim óta semmit nem írtam, s az egyetemi évek alatt nem is nagyon olvastam kortárs irodalmat."

Kanyarodjunk vissza a filológus betűösvényeire! Ami még ez ügyben hátravan: a feladat megjelölése.

„Engem elsősorban a hősi epika érdekel, de legalább ennyire a XX. szazad két írója, Kosztolányi és Krúdy. Ha nem futok ki az időből, e két íróval szeretnék bővebben foglalkozni. Azután szeretnék közelebb kerülni Vörösmarty és Arany epikájához is. És úgy érzem, rám is vonatkozik Szander József feladattömege: a XVIII. század kutatása elengedhetetlenül fontos ahhoz, hogy megértsük a magyar irodalmat. Ha a Rákóczi-szabadságharc leverése utáni időszakot nem egységben szemléljük, akkor nem érthetjük meg azt a folyamatot, amit magyar irodalomnak nevezünk."

Említettem a bevezetőben, hogy Szörényi László a szegedi bölcsészkaron oktat, de nem tettem hozzá: mellékállásban. Főállása az Irodalomtudományi Intézetben van, tudományos munkatárs. 1973 óta tanít itt csekély megszakítással. Oktatott perzsát, reformkori magyar irodalmat, most világirodalmi bevezetőt, antik irodalmat, barokk eposzt, s folyamatos a kapcsolata a régi magyar irodalom speciális képzésben részesülőkkel. Emellett a Móra Kollégiumban is tart előadásokat a XX. századi magyar irodalomból. Azt mondja, nagyon szeret idejárni.

„A szegediséget először az ötvenéves Ilia Mihályt köszöntő esten éreztem. Barátok és munkák kötnek a városba. A Szeged történetét földdolgozó monográfiában én írtam a Vedres-portrét. Gergely András — közeli barátom — végigvezetett egyszer a fölsővároson, s ez olyan jólesett, mintha én is szegedi volnék. Tavaly ősszel a teológián is tartottam előadást Zrinyiről, s Pázmány Péterről is fogok beszélni. Ismertem Bálint Sándort, akit nagyon tiszteltem. De sorolhatnám az általam tisztelt és szeretett barátokat, ismerősöket, én mégis most ezzel kapcsolatban egy dologra szeretném fölhívni a figyelmet: a modern magyar nemzeti gondolatnak van egy szegedi bölcsője. Dugonics András olyat teremtett, amelynek a reformkorban van a folytatása. Illyés is fölismerte Dugonics jelentőségét, s ő is szerette volna, ha kiadják a műveit."

Nem szabályos tehetség. Ezt a címkét azok érdemlik ki — nálunk különösen a költők között —, akiknek kreativitását nehéz besorolni már ismert formákba. Mint látható, ez a közel sem teljes portré is sugallja: Szörényi László sem szabályos tehetség. S az ilyenek osztályrésze általában — a számos elismerés mellett — a sok-sok támadás elviselése. Erről csak ennyit mondott:

„Ezeken sokat kell rröhögni, és kész."

Mit kívánhatunk? Sok nevetést talán?

DLUSZTUS IMRE

Németh Pál:

Levelek F-nének

Már rég nem F-né. Felfedték kilétét: Fülöp Györgynét rejti magába a titokzatos F betű. Esete is ismerős. A *Valóság*ban jelent meg *Hanák Péter* történész tanulmánya részeként az a levél, amelyet 1917. október 21-én datált a „szerencsétlenségbe" keveredő asszony. Férjét, Fülöp Györgyöt az első világháború olasz hadszínterére 1915-ben vitték el. Szép felesége, Örzse időközben itthon bűnbe esett. Szegény volt, várta haza urát, nevelte kislányát, s szót fogadott gazdájának. Mindenben. Elkábult a korosodó ember igéreteitől, akinek sikerült elcsábítania a fiatal menyecskét. Örzse kétségbeesésében levelet írt a frontra, mindent bevallott, még azt sem titkolta el, hogy kisleánya született a gazdájától. Kérte urát:ítélkezzen tette felett, visszafogadja-e őt (őket) hazatérte után?

A kérdés *Németh Pál* könyvének utolsó fejezetéig megválaszolatlan marad. Ugyanis a háború után történtekre akkor derül fény, amikor a szerző felkeresi a szemtanúkat. A sztori valóban izgalmas, annyira, hogy könyvet érdemes belőle írni. De előbb azonban van még más olvasnivaló is...

Németh Pál tehát Hanák Péter Valóság-beli cikkének köszönheti az érdekes élettörténetet, amelyet F-né levele nyomán nyomozott. A címzett, az oryietói hadifogoly, a férj nem kapta meg a szóbanforgó levelet, a Monarchia cenzurája kiemelte a továbbítandó küldemények közül. A levél azonban fennmaradt. Németh Pál 1973 tavaszán különböző középiskolákba kopogtatott be, hogy felolvassa az eredeti levelet a diákoknak. Egyben arra is megkérte őket: válaszoljanak F-nének. Ezerhatszáz fiatal lepődött meg F-né cselekedetén. A lányok leírták gondolataikat F-né tettéről, leveléről, továbbá azt, hogy hasonló helyzetben megtörténhetett volna-e velük ez az F-né féle eset. A fiúkat arra kérte a szerző, hogy képzeljék el magukat a hadifogoly helyzetébe, s válaszoljanak a levélre, közöljék szándékukat, döntésüket. Gimnazisták, szakközépiskolások, szakmunkásképzősök és kollégisták feleleteiből válogatott egy csokorra valót Németh Pál. Nehéz feladatra vállalkozott, amikor valamiféle rendszert kellett alkotnia, a válaszokat több kategóriába osztotta. A könyv első fejezetében, a *„Bocsánat nincs. Stop..."* címűben azok a megfogalmazások kaptak helyet — persze csak töredékük! —, amelyek azt sugallják: nem bocsátanak meg Örzsének. Sőt; szégyentelenség amit csinált, vállalja tettét, törvénytelen gyermeket nem is akarja látni F. A szeretetről, hűségről, tisztaságról, becsületről alkotott vélemény kitűnik, bár az egyik gimnazista lány azt írja: *nem nagyon tud napjainkban szép szerelmet elképzelni. Más imigyen látja a helyzetet: „A háború sok megalázó dologra kényszeritheti az embert, de becsület elvesztegetésére még az sem!..."*

A második egység azokból a válaszokból tudósít, amelyek *„Nem tudom, mit mondjak"* kategóriába tartoznak. Harmadszorra azok kerülnek sorra, akik megbocsátanak F-nének. Nem tartják szégyennek a „ballépést", mással is előfordulhat ilyen. Olyanok is akadnak, akik úgynevezett törlesztő típusú levelet küldenének válaszként: *„hát kisfeleségem, bizony én is megcsaltalak."* Tanulságosak az utolsó, társadalmi-történelmi megközelítésű megbocsátó ciklus levelei, sok mindent elárulnak tudásukról a diákok. S az szintén világossá válik — még az idézett 196 levélből is —, hogy ki tudja beleélni magát mások helyzetébe, milyen a múltismeretük, fogalmazókészségük. Gyakran felfedezhető a sorok között mai, modern szóhasználat, mit sem gondolván arra, hogy az első világháború idején vajmi kevésszer használta Fülöp György a „ciki"-t, a „kurva", a „megkefél" és más szexualitásra utaló kifejezéseket, amelyeket ma bátran mondogatnak a fiatalok, szemrebbenés nélkül beleszövik kéziratokba (is).

Németh Pál összegzi is nagyarányú kérdezősködését; a válaszadók többsége (55,1 százaléka) megbocsátott F-nének, jó harmaduk (36,7 százalékuk) nem, határozatlannak a levélírók 8,2 százaléka bizonyult.

Amíg a könyvet — pontosabban a diákok válaszleveleit — olvastam, mindig gondoltam arra, hogy vajon mi lehet ma F-nével, az urával, a gyerekkel, a gazdával. Persze izgatta ez a szezőt is, éppen ezért 1974 nyarán elutazott Perkátára, Fülöpék nyomába. A Fejér megyei községben nem szívesen vették az ötletet, hogy könyv készüljön a családról, miután volt épp elég botrány már a hetven éve történtekből. A tévében ugyanis felolvasták a levelet, névvel, címmel. Igaz, dokumentumfilm volt. Hiába kért helyesbítést Fülöp Györgyné Szekeres Erzsébet, elsimítódott az ügy. Németh Pál tehát nem túl nagy reménnyel indult riportútjára. Beszélgetett a „másik kislánnyal", aki miatt az egykori levél megíródott. Ő hozta össze Örzsével — a családban csak „Nyanya" —, aki találkozásukkor a nyolcvankettedik életévét taposta. (Vajon él-e még?) Végül sikerre jutott a riporter, ha nem is szenzációs a beszélgetés, amit rögzített. A sors kikerekedik: Fülöp György hazatért a frontról, megbocsátott — bár sokára! —, született egy fiúgyermekük. Idős korára megzavarodott Fülöp, s 1973-ban nyolcvanhároméves korában meghalt.

Örzse néni nem tud semmit — egyre csak ezt hajtogatja. Mit is mondana még? Tettéért alaposan megszenvedett: egy életen keresztül kísértette a rossz emlék, gyötörte a lelkiismeret. Ha él még, bizonyára most is eszébe jut néha az a bizonyos intim levél... Ami sohasem érkezett meg olaszföldre, s mégis ekkora nyilvánosságot kapott. (*Kozmosz Kiadó*)

BÉTÉ

Úr vagyok

(Folytatás az 1. oldalról.)

tésére sem, és itt még felbecsültük e horribilis összeget.

Eme kékfedeles diplomám — bár egyes szám első személy birtokos esetben beszélni róla, az államvizsgák előtt néhány héttel tán túlzott önbizalomnak tűnik — szüleimnek hozzávetőlegesen 175 000 forintjába került. (Itt havi 3500 Ft összeget számoltam, albérletemnek, étkezésemnek, ruházkodásomnak, egyéb kiadásaimnak dotációjaként, évi 10 hónapra. Megjegyzem, hogy természetszerűleg a nyári hónapokban is szüleim tartottak el.) Számoljunk még ehhez hozzá ugyanennyit, amelyet megkerestem volna, ha nem állok be egyetemistának; máris 350 ezer forintnál tartunk, amiből vagy két Daciát lehet venni úgy, hogy még marad is jócskán. Tehát *körülbelül 350 ezer forintnyira vagyok elmaradva volt általános iskolai osztálytársaimtól*, azoktól, akik tizenhét esztendős korukban az integrálszámítás alapfogalmainak elsajátítása helyett pénzkereséssel foglalkoztak, és ez alól az az ellenérv sem mentesít, miszerint 350 ezer forint ide vagy oda, valamiből azért nem egyetemistaként is meg kellett volna élnem! Nos, valószínűleg megtörtént volna mindez azon összegből, amennyivel szakmunkásként 3500 forint fölött kerestem volna. S nyilván nem jártam volna rosszul.

Kaptunk-e valamit?

Igen, de nagyrészt nem az egyetemen. *Általános műveltségünk tán még a gimnáziuménál is alább süllyedt; megkockáztatom, hogy természettudományos műveltséggel sem rendelkezünk:* elvégre van-e bárminő halvány fogalma a genetikáról egy matematikusnak, van-e sejtelme Maxwel egyenleteiről egy geológusnak? Mit kaptunk mégis? Olyan emberek — évfolyamtársak, kollégiumi, albérleti lakótársak, más „sorstársak" — barátságát, intellektuális kisugárzását, emberségét, akik ugyanúgy értetlenül álltak e társadalmi méretű nihilizmus előtt, mint mi. S akik ugyanolyan értetlenséggel viseltettek a szintén társadalmi méretű, de már az egyetemen is, elsöprő gyakorisággal tapasztalható erkölcstelenség, erkölcsnélküliség iránt. *S akik tudják, hogy a diploma kézhez vétele nem egyenlő az értelmiséggé válással.* S akik mégis — ha mégoly meddő és látszólag szükségtelen is — megpróbálnak saját erejükből (másképp nem lehet) értelmiséggé válni. Tisztelegjünk előttük.

Kaptunk persze mást is. E vizsgacentrikus öt esztendő szinte permanens stresszhelyzet elé állította „legjobbjainkat". Adatom nincs rá, mégis le merném fogadni, hogy *egy huszonéves egyetemista olyan tudatos vagy tudat alatti szorongások közt kénytelen élni*, amely egy átlagos, vele egykorú munkásfiatalnál elképzelhetetlen. Mindezt benne az állandó bizonytalanságérzet, bizonyításkényszer indukálja.

No és a sok helyütt misztifikált oktatói-hallgatói kapcsolat! Sosem bocsátom meg magamnak, hogy néhány tanárommal — a felszínes kapcsolatok betetőződéseként — nem lehetett kialakítanom bensőséges viszonyt, *holott erre komoly igényem lett volna.* Nem én vagyok ebben hibás, s nem is ők. Egyszerűen ilyen az oktatási struktúra. Mert az, hogy tegeződöm valamely egyetemi adjunktussal vagy docenssel, még nem jelenti azt, hogy van is egymás számára érvényes mondanivalónk. S vice versa.

Perspektíva és ama gyalogbéka

Perspektíváinkat nem csupán azért nem a béka hátsó felének szintjén vélem megjelölni, mert a „segg" szót nem illik vastag betűs alcímként kiszedni, hanem azért is, mert perspektíváink nem olyanok.

A sajtó szereti a friss diplomások háromezrét a havi százezres jövedelmű kisvállalkozók stekszével összehasonlítani, azonban nem biztos, hogy e sarkított megfogalmazások célravezetők. Jómagam a velem hasonló szakon egy-két éve végzett középiskolai tanárok egyikétől sem hallottam, hogy havi hatezren alul keresett volna. Igaz, ezért délután és este is tanított. De mégsem háromezerért. És ha a társadalmi szerepet, funkciókat, netán a hatalomban (csúnya szó!) való részesedést tekintjük, látnunk kell, hogy ebből a szempontból a friss diplomával nem rendelkezők egyre nehezebben rúgnak labdába, vagy ha rúgnak is, az vagy mellé megy, vagy fölé.

A baj tehát nem ott hág egekig, hogy általában a diplomások kisemmizettek a társadalmunk által felhalmozott anyagi javakból, hanem ott, hogy az egyetemet (talán éppen velünk) végzettek közül többnyire a legtehetségtelenebbje, legopportunistábbja részesedik legnagyobbrészt a húsosfazék áldásaiból, míg a többiek valóban jogosan játszszák el az alulfizetett — de — mégis — értelmiség attitűdjeit. Az igazi bérfeszültség nem a kisvállalkozók és az értelmiségiek közt áll fönn — legalábbis társadalmi szinten —, *hanem az értelmiségen belül!* „Miért kap kétszer-háromszor annyit a tehetségtelenebb, esetleg az egyetemen is gyengébben tanuló évfolyamtárs nálam?" „Hogyan tudta beverekedni magát oda, holott az egyetemen is a leggyengébbek közé tartozott?" „Ki intézte el neki ezt az állást?" — hangozhatnak, s hangzanak is e kérdések. És az igazándiból szomorú az, hogy az ilyen „jó állásba" bekerülőknek nemcsak magatartása, de korábbi baráti-évfolyamtársi, mellérendelő jellegű viszonyai is negatívan változnak meg: ő már Valaki, követtessék meg hát, akár volt csoporttársai részéről is!

Lett légyen a végkicsengés pozitív

„Nem az a nagy fegyvertény, Pistám — mondja két sör között évfolyamtársam, s e két sör nem feltétlenül az első és a második —, *hogy a fakultációs Ságvárisoknak megtanítsd a matematikát, hanem az, ha a szakmunkásképzős vagány gyerekeknek fel tudsz mutatni valamit! Hogy ők tanulják meg tőled, mi az a szinusz-tétel!"*

Itt tartunk. Fenti évfolyamtársam — lévén ötödévben levelezős — egy vidéki kisvárosban bizonyítja igazát, mások minél könnyebb munkahely után néznek; sokan azt fogadják el, ami adódik; s vannak, akik még mindig álomvilágban élnek, hogy ama prominens munkahely fogja megkeresni őket, s nem pedig fordítva.

Én pedig, midőn diplomámat immár félig-meddig legbelsőbb zsebemben tudván e szép tavasz-hajnali órákban renitens írásom utolsó sorait elhagyom, kezemben egy villanyborotvával a fürdőszoba-tükörbe tekintek. Ki az, akit látok? Ki az a borostás, álmatag, ismeretlen, aki a tükörből visszanéz?

Nem más, mint egy hamisítatlan közép-kelet-európai Úr, aki hitetlenül csóválgatja fejét. De mosolyog.

SANDI ISTVÁN

Klubszinten

A szegedi egyetemi kulturális élet és a magyar labdarúgás krónikásai április 24-ét, (kupa)szerdát írtak naplójukba, mikor a JATE-klubban a *Balkán Expressz* című kellemes vígjáték vetítésével kezdetüket vették a jugoszláv filmnapok, illetve Szarajevóban pályára lépett a VIDEOTON. Különleges esemény történt, különleges sikerrel — klubszinten. S a három nap alatt ugyanilyen szépen bújtak össze a dolgok: filmművészet, forgalmazás, sorsközösség, foci...

A filmek lepörgetése közötti szünetekben lehetőség adódott szót váltani a filmnapok meghívott vendégeivel, belgrádi és szabadkai filmszakemberekkel. A hatalmas információkazalból csupán néhány szálat lehet erre a kicsi helyre „átvellázni". Ezek közül a magyar nézőnek-olvasónak talán az a legérdekesebb, hogy déli szomszédainknál tizenöt forgalmazó vállalat működik, harcol egymással. Előnye, hogy a rivalizálás napra késszé teszi a vállalatokat, hátránya, hogy az egységes műsorpolitika hiánya miatt sok rossz filmet látnak a mozinézők. Mindegyik forgalmazó önellátó, *az államtól* — ahogy a jugoszláviai magyar tolmács fordította — *egy fillér dinárt sem kapnak.*

A jugoszláv filmek előállítási költségei feltűnően magasak, ezért a filmforgalmazók — melyek többsége gyártó is — a lehető leggyorsabban igyekeznek mozihálózatukban levetíteni a nagy sikerű filmeket — jelentős bevétel reményében. A *Gandhi* vagy a *Tűzszekerek* a nagy párizsi, londoni és amszterdami mozik műsorával egy időben a belgrádi filmszínházak plakátjain is szerepelt. Vagy: a külföldet megjárt honfitársaink által már „behozott" *Cápa* idén júliusban lesz valóságosan látható idehaza, jugoszláv barátaink azonban már el is felejthették, hiszen odaát 1974-ben kezdték a forgalmazását.

Más: valószínűleg nemzeti kislétünknek (is) köszönhető, hogy külföldiektől hazánk tehetségeinek teljesítményeiről érdeklődünk. A franciák nemigen ügyelnek erre a kérdésre, a németek kijelentenek — tapasztalataim szerint —, mi pedig kérdezünk: *Milyen a magyar filmek látogatottsága, fogadtatása odaát?* Megtudjuk, hogy a magyar és csehszlovák filmek nagyon nagy népszerűségnek örvendenek, különösen Belgrádban. A legutóbbi magyar filmhéten minden nap százak rekedtek a mozikon kívül, teljes sikerrel vetítették filmjeinket. Különösen a *Napló gyermekeimnek* és az *István a király* volt népszerű. Általában *Jancsó* és *Mészáros Márta* nevére „harapnak" a jugoszlávok.

Milan Mitic, a belgrádi Esti Hírlap filmkritikusa szerint a magyar filmek iránti érdeklődés elsősorban annak köszönhető, hogy 1948—56 között a sok szempontból hasonló sorsú két nép közös életéből nyolc év kimaradt, s filmjeink jelentős része éppen ezzel a korszakkal, avagy következményeivel foglalkozik. Például a *Megáll az idő*-től el volt ragadtatva a szakma. Sőt: sehol sincs olyan meleg fogadtatása a magyar filmeknek, mint éppen Jugoszláviában.

S ha a bemutatott hat film mindegyikéről nem is számolhatok be, ehelyütt szeretném fölhívni a figyelmet *Rajko Grlic* szép, elégikus hangú filmdrámájára, a *Csak egyszer szeretünk* című alkotásra. Mert úgy látszik, a magyar néző is akkor ül izgatottan a mozivászon előtt, ha lelkületéhez, érzelmeihez, ízléséhez közel álló eseményeket lát viszont: Grlic filmje a jugoszláviai fényes szelex időszakát idézi kellően fanyar iróniával és mértéktartó romantikával. A reveláció erejével hat, ahogy a főhős *(Predlag Manojlovic)* lepedőnyi fehér ingben, nadrágból kikandikáló pisztolyostul egészséges kortyokat zúdít le a pálinkából, vagy amikor ugyanő megszökve az idegszanatóriumból, ahová a párton belüli ellenség kényszerítette, művésznő szerelme öltözőjében szétlövi megdöbbentően szép „fegyencfejét". Manojlovic egyébiránt a *Valami a kettő között* című filmben is kiválót alakít, mint disco-tulajdonos. Ha látta volna a gyér, de kitartó közönség lelkesedését, minden bizonnyal elmondhatná magáról: veni, vidi, vici.

Nem tudom, fontos-e, én mégis fölhívom a figyelmet a második állításra, elvégre összebújnak a dolgok, és döntőt játszott a VIDI.

D. I.

Kalevala 1835—1935

Kiállítás az egyetemek központjában

A Kalevala évfordulóján kiállítást rendeztek az egyetemek Dugonics téri központi épületében. A gyűjteményben a finn népi eposz kiadásait, finn irodalom- és nyelvkönyveket láthatnak a látogatók az első emeleten. A fordulóban és a második szinten a kiállítás anyaga emléket állít azoknak a nagy szellemeknek, akik tettek valamit a finn népköltészet egybegyűjtéséért, fordításáért, ismertetésért.

A finn népeposz *Könnrot Illés* (ahogy *Illyés Gyula* nevezte) népkutató munkájának gyűjteménye. Lönnrot — az MTA egykori költagja — 50 runóból (énekből) állította össze rokonaink legismertebb irodalmi alkotását. A magyarországi fordítások már a múlt század közepén — előbb részleteiben, majd a teljes szöveg visszaadásában — bemutatták a művet a hazai olvasóknak.

A kiállítás megemlékezett *Reguly Antalról*, aki elsőként adott hírt a Kalevaláról, *Fábián Istvánról*, akinek finn nyelvtana sokáig alapmű volt, *Hunfalvy Pálról*, aki az első részleteket fordította és a többi fordítóról is: *Szilády Áronról, Barna Ferdinádról* — az összehasonlítható finnugor irodalomtörténetírás egyik úttörőjéről — *Szinnyei Józsefről* s a legköltőibb teljes fordítás készítőjéről, *Vikár Béláról.*

Az összeállítás méltatja századunk Kalevala—tolmácsolóinak munkásságát is, így szerepel a tablókon *Nagy Kálmán*, a Helsinkiben élő fotoriporter *Rácz István*, aki 48 színes képpel adta ki Finnországban a teljes fordítást, *Képes Géza*, aki készülő fordításából már több részletet publikált.

A kiállítás több tanulmányra hívja föl a figyelmet, amelyek a finn eposzról, északi rokonaink irodalmáról értekeznek, s emellett néhány szerző publikációs jegyzéke bővíti a látogatók ismereteit.

Hubert Ferenc színes, jól áttekinthető kiállítása természetesen megemlíti a mai fordítókat is: *Varga Domokost, Szente Imrét, és Tandori Dezsőt.*

(di)

Somogyi Levente: Kollégium

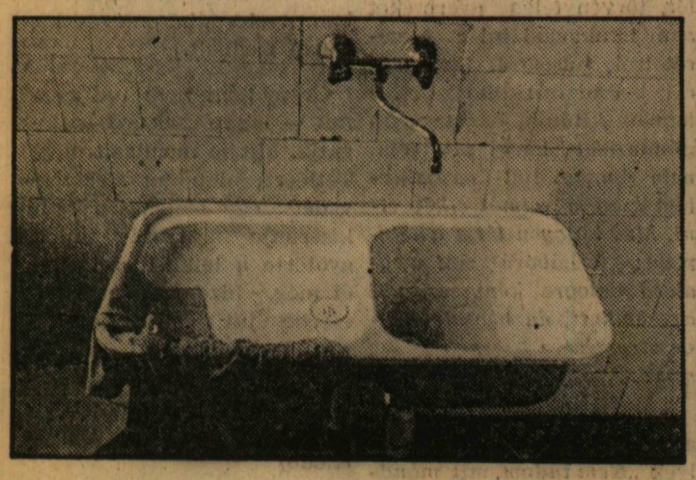

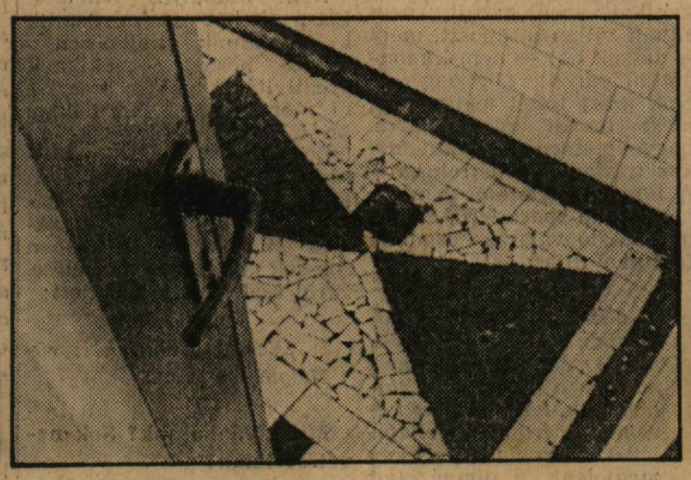

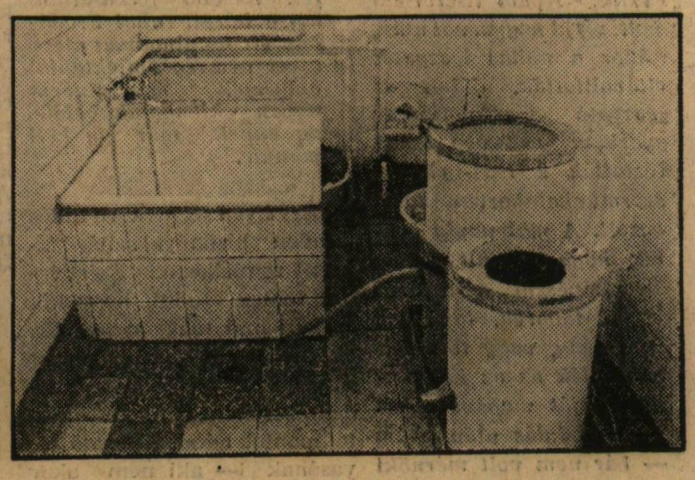

Barlangászportyán az Aggtelekikarszton ❷

Virradatkor megnyugodva tapasztaltuk, hogy visszatért a tél Aggtelekre. A friss hó fehér fátyolba öltöztette a sziklás hegyeket. Ez két okból is előnyös volt nekünk, hiszen hozzávetőlegesen három km-t gyalog kellett megtennünk a Béke-barlang felé, a hepehupás dolinák útvesztőiben keresve az utat. A fagyott talaj megkönnyítette haladásunkat. A hóeséssel együtt bekövetkezett újabb hőmérséklet-csökkenés szerencsénkre egyelőre csökkentette annak veszélyét, hogy egy gyors olvadás földalatti árvizet zúdítson a nyakunkba a barlang sötétjében.

Barlangászok és cseppkövek

A 9 km-es Béke-barlang Magyarország második legnagyobb barlangrendszere. Ugyanakkor világviszonylatban is az első olyan karsztos üregrendszer, amelyet nem véletlenül fedeztek fel, hanem szívós és következetes kutatómunka alapján a tudomány emberei ástak hozzá nyílást. Jakucs László vízfestésekkel nyomozta ki a barlang helyét, majd kicsiny kutatócsoportjával több sikertelen víznyelőbontási kísérlet után 1952. augusztus 4-én hatolt be az emberi szem elől addig elzárt földalatti „cseppkőparadicsomba". Ez a barlangrendszer független a Baradlától, s a Komlós-patak vize, amely a pazar folyosókat és sziklatermeket kimosta, ma is ott folyik a kanyargó alagút fenekén. Békebarlangi alvilági portyánkat sem villanyvilágítás, sem betonjárda, sem kiszáradt patakmeder nem könnyítette tehát meg. A levegő hőmérsékletével nem volt bajunk, hiszen a + 9,5 °C-os, sőt e barlang levegője összetételénél fogva még a légúti megbetegedések gyógyítására is alkalmas. Annál nehezebb dolgunk volt azonban a vízzel, a lejutó olvadt hólé hőmérséklete ugyanis aligha volt több 3—4 °C-nál. Eleinte bokáig, beljebb térdig, sőt helyenként már combig gázoltunk a szokatlanul hideg csobogó patakban. A világításról a magunkkal vitt karbid- és elemlámpákkal gondoskodtunk. Ebben az érintetlen, vad romantikájú cseppkővilágban végre közel kerültünk mindahhoz, amire a XX. század emberének ma oly nagy szüksége lenne, nagyobb mint korábban bármikor: a természet jobb megértéséhez.

A Béke-barlang ember által még kevéssé érintett öntörvényű világában lassan haladtunk előre, hisz a különböző színű és formájú cseppkőképződmények tömege újabb és újabb megállásokra késztetett. A Vas-, a Bronz-, majd az Acélkapu szűkületén átcsúszva, egészen a Kötélhágcsós szifonig jutottunk. Ott azonban a víz az erősödő hóolvadás miatt már annyira megduzzadt, hogy a mélysége jelentősen megnövekedett. Kénytelenül visszafordultunk tehát, hogy a növekvő sodrú patakban még időben elérhessük az életet jelentő kijárati lépcsőket.

Végre átázott ruhadarabjainkat szárazakra cserélhettük. Csak a napfény világánál derült ki, hogy a megemelkedett külső hőmérséklet azalatt a hét óra alatt, amelyet a barlangban töltöttünk, elolvasztotta a havat. Nem lett volna jó, ha nagyobb árvizet kaptunk volna odalenn.

A Béke-barlangi vállalkozással véget is ért utunk szakmai programja. Igaz, hazafelé még útba ejtettük a Görömböly-tapolcai tavasbarlangot is, ahol stílusos környezetben mostuk le fáradt tagjainkról Aggtelek vörös iszapját és verejtékét.

Egy olyan szakmai kirándulást csináltunk végig, amelyre sajnos igen kevés példa akad a hazai egyetemi gyakorlatban. Ez pedig nagy kár, hiszen az emberformálásnak óriási lehetőségei maradnak ilyenek híján kiaknázatlanul. A földrajzos szemlélet kialakításának és a közösségteremtésnek hatékony és markáns eszköze volt az út, amely hozzásegített bennünket ahhoz, hogy jó geográfusok és harmonikus fejlődésű emberek lehessünk.

RÁCZ LAJOS

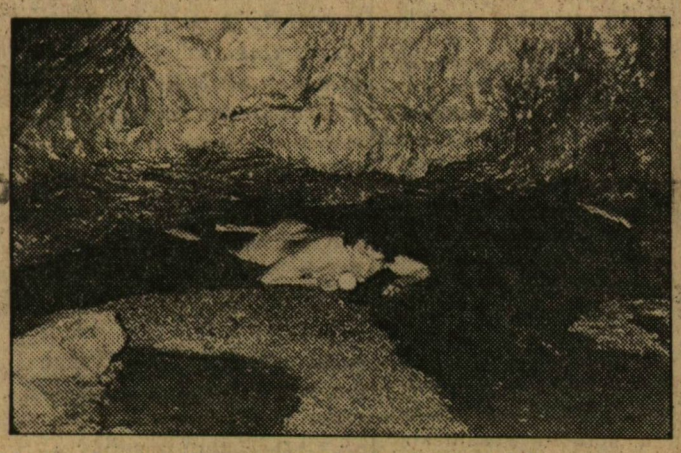

A szerző egy szifonban (Vidéki Jenő felvételei)

Egy végzős főiskolás, aki válogatott könnyűbúvár

Avagy: „te mit sportolsz tulajdonképpen?"

— *Hogyan lettél könnyűbúvár?* — kérdeztem legelőször *Sárdi Györgyöt.*

— Hat éves koromtól úsztam a Vasasban, nyolc éven keresztül. Talán nem is túl rosszul, voltam korosztályos bajnok és csúcstartó. Gimnazista korombán átmentem a pólósokhoz, pár évig a Spartacus ifiben játszottam, de a felnőttek közé nem jutottam be. Amikor Szegedre kerültem, a tanárképző főiskolára, akkor is még egy évig vízilabdáztam. Ezután jött az ötlet, hogy próbáljuk ki a búvárúszást. Megkerestem Imre bácsit (Gyémánt Imre a könnyűbúvárok edzője, egyben a testnevelési tanszék adjunktusa — B. T.), kipróbáltuk, és bejött.

— *Úgy érezted, a pólósoknál nem lehet igazi sikered?*

— Akkor olyan csapat volt, hogy reálisan felmérve az erőket, gyengének éreztem magam ahhoz, hogy bekerüljek az OB I-es csapatba. Én pedig nem szeretek igazi cél nélkül edzeni. A búvárkodás pedig már előtte is tetszett.

— *Sokan azt mondják: a könnyűbúvár-csoport nem komoly dolog, csak azok mennek oda, akiknek más vízi sportokban nem ment.*

— Van, aki azt mondja: ha egy közepes úszó elmegy búvárnak, ott már arathat. Ez tévhit. Ez technikai sportág, itt nagyon meg kell érezni a dolgokat. Hogy jó úszóknak nem sikerült jó búvárrá válniuk, arra sok példa van, csak nem nagyon hangoztatják.

— *Kezdettől komolyan vetted az új sportágad?*

— Nem úgy fogtam föl, hogy „na, legalább lesz hol eltölteni a szabad időmet", hanem úgy, hogy megpróbálok többet elérni, mint ami az úszásban vagy a vízilabdában sikerült. Fél évig persze még sehol sem voltam, csak a technikát tanultam. Másfél év telt el az első jobb eredményig: dobogóra kerültem az országos bajnokságon. 100 búváron. Ekkor már látszott, hogy esélyem van a válogatottságra, s ez tovább doppingolt.

— *Miért pont a búvárszámokban és rövid távon versenyzel?* (A könnyűbúvársport versenyszámai alapvetően két csoportra bonthatók: a víz alatti és víz feletti számokra. A víz alattiak — a búvárok — oxigénpalackkal úsznak, amit maguk előtt tolnak. A víz felettiek, az uszonyosok — vagy felszíniek, ahogy a „bennfentesek" mondják — a „pipán" át kapják a levegőt — B. T.)

— Más stílust, más technikát követel a víz alatti úszás, és én ezt érzem jobban. A hosszú távot pedig sosem bírtam, ezért az 50 és a 100 a számom.

— *Az eredménylistádnál ott tartottunk, hogy bronzérmes lettél az OB-n...*

— Az az eredmény az év végére a válogatottságot meghozta. Ez 83-ban volt, 84-ben pedig 50 búváron megnyertem a magyar bajnokságot, 100-on egy századdal kaptam ki, s lettem második. A válogatott tagjaként a szocialista országok versenyén vehettem részt, Minszkben.

— *Mi volt és lesz az idén?*

— Eddig a legnagyobb verseny az NSZK-beli Saarcbrückenben megrendezett NSZK—Olaszország—Magyarország viadal volt, ahol 50-en második lettem.

— *Milyen idővel?*

— 17,09, ez a legjobbam, amit másodszor úsztam. Az országos csúcs 16,9, erre hajtok már régóta. Idén az igazi nagy verseny a londoni Világjátékok lesz, nem lenne rossz éppen ott csúcsot úszni. A négyfős válogatottban mindenesetre benne vagyok.

— *Beszéljünk a jövődről. Most végzel a főiskola matematika—testnevelés szakán, hisz negyedéves vagy. Mi lesz ezután?*

— Visszamegyek Pestre, és tanítani fogok. És persze sportolni is.

— *Szokatlan egy válogatott sportolótól, hogy első helyen a tanítást említi...*

— Én mindenképpen tanítani akarok. Nem akarok sportállásba menni. Ez nem jelenti azt, hogy nem csinálom továbbra is szívvel-lélekkel a búvárúszást, de a jövő is fontos. És ahogy a főiskolán sikerült nappali tagozatos tanulás mellett csinálni, úgy remélem — a tanítás mellett is menni fog.

— *Apropó: itt hogyan sikerült ezt megvalósítani?*

— A reggeli edzések miatt délelőtt sokszor álmos voltam, a délutániak meg fárasztók, időigényesek, így este már nem volt erőm bárhova is elmenni. Ha azt mondom, hogy sehova nem jártam, az talán hülyén hangzik, de így van. De végül is a suliban nem volt különösebb problémám sem matekból, sem tesiből.

— *Ezek szerint teljesen kimaradt neked az, amit „főiskolás életnek" hívnak?*

— Gyakorlatilag igen. Az edzőtáborokkal még a nyarak nagy része is elment.

— *Nem sajnálod?*

— Jól éreztem így magam. Ha nem tetszett volna, nem csinálom. Persze, a sikerélmények is kellettek ahhoz, hogy reggel föl tudjak kelni, este ne menjek el valahova. Azonban az edzéseknek is van hangulata, ott is jól érzem magam, jó társaságban, jó edzővel.

— *Ezek a sikerélmények a főiskolán is „hatottak"? Szóval, tudtak rólad?*

— Nem hiszem, hogy sokan ismernének. Az évfolyamtársaim között is van, aki azt hiszi, pólózok. Néhányan tudják, hogy „valami vizes" sportággal foglalkozom. De van olyan testnevelés szakos tanárom, aki, mikor mondtam, hogy edzőtáborba megyek, megkérdezte, hogy „te mit sportolsz tulajdonképpen?"

— *Gondolom, sokan nem is tudják, mi az a könnyűbúvár sport. Nem zavar?*

— Ezzel nem foglalkozom, az eredményesség érdekel, nem az, hogy megismernek-e az utcán, vagy nem. Más kérdés, hogy jólesik, ha gratulálnak egy-egy jobb eredmény után.

— *Nincsen nosztalgiád a póló iránt?*

— Ha meglátom a labdát, akkor kicsit igen, de itt több volt a sikerélmény.

— *S amikor „átpártoltál", számítottál ezekre a sikerekre?*

— Számítani nem, de megfordult bennem, hogy hátha menni fog.

— *Álmodozol igen nagy eredményekről?*

— Mindig közeli célokat szoktam csak kitűzni. Most például, hogy jól szerepeljek a Világjátékokon, hogy megjavítsam az országos csúcsot. A többiről majd később gondolkozom...

„Robbanékony, gyors, hihetetlenül jó mozgásérzékű, gyorsan tanuló, fegyelmezett versenyző. Az igazi nagy munkát persze csak vizsgaidőszakok befejezése után tudta elvégezni, egyébként 50-en és 100-on még kiugróbb eredményekre lehetne képes, amivel a legjobb szovjeteknek is vetélytársa lehetne. Sajnálom, hogy itthagy bennünket..." (Gyémánt Imre, mesteredző).

BALOGH TAMÁS

(Schmidt Andrea felvételei)

Jogászok a tekepályán

Április 30-án rendezték meg a „Jogász Kupa" tekeversenyt a SZEOL AK pályáján. A résztvevő csapatok: Bíróság—Ügyészség, ÁJTK oktatói és az ÁJTK hallgatói csapata. A végig izgalmas versenyen — a szurkolók lelkes buzdítása mellett — a következő eredmények születtek:

Csapatverseny: 1. ÁJTK hallgatói csapata (Hegedűs, Mányoki, Mátó, Szabados) 567 fa, 2. Bíróság—Ügyészség csapata (Dr. Kemenes, dr. Szántó, dr. Veszelovszky) 542 fa, 3. ÁJTK oktatói csapata (dr. Dáni, dr. Kiss, dr. Nagy K., dr. Szabó) 503 fa.

A Jogász Kupa egyéni tekeverseny végeredménye: 1. Szabados Gyula III. joghallgató 167 fa, 123+44, telizés + tarolás), 2. dr. Szántó Gábor ügyész 155 fa (103+52), 3. Hegedűs Róbert II. joghallgató 149 fa (105+44).

M. Z.

Szégyenfolt

Ezzel a címmel közölt glosszát a sportnapilap a jégkorong-világbajnokság kisdöntője (Szovjetunió—USA a harmadik helyért) után. Ebben az áll: az amerikai korongosok nem tudták elviselni súlyos vereségüket, és verekedést provokáltak, ami bizony szégyenére válik a tengerentúliaknak.

„Csupán" néhány százezer tanúm van arra, hogy a glosszában leírt eset éppen fordítva volt. Fetyiszov — teljesen ártalmatlan helyzetben — kíméletlenül Shutter arcába vágott, ezután az amerikai játékos orrán-száján jött a vér. A csehszlovák tévések jóvoltából még azt is láthattuk, amint Shutter vére a jégen csinos kis tócsává rendeződött. Eközben persze kitört a nagy csetepaté, de a lényeg az: így kezdődött az „amerikai provokáció".

Úgy látszik, a moszkvai és a Los Angeles-i olimpia előtti, az igazi sportrajongókat a világ minden részén mélyen megrendítő visszalépések még mindig nem ébresztettek rá sokakat arra: ha valamit is meg akarunk őrizni a sport eredeti értékeiből, a lehetőségekhez képest minél távol kell tartanunk tőle a politikát. A mesterséges ellentét — szításától viszont a sport-, és politikai életet egyaránt meg kellene védeni. E glossza ugyanis — éppen a lapnak szerezve „szégyenfoltot" — pont ilyen manipulációs szándék jele. Írója azonban rosszkor mesterkedett: több százezer ember saját szemével láthatta, mi történt valójában. Ezért aztán az eset általánosan is rontotta a magyar sajtó hitelét. Ki fog ezután hinni nekünk...?

bal-ta

Dóm tér '85

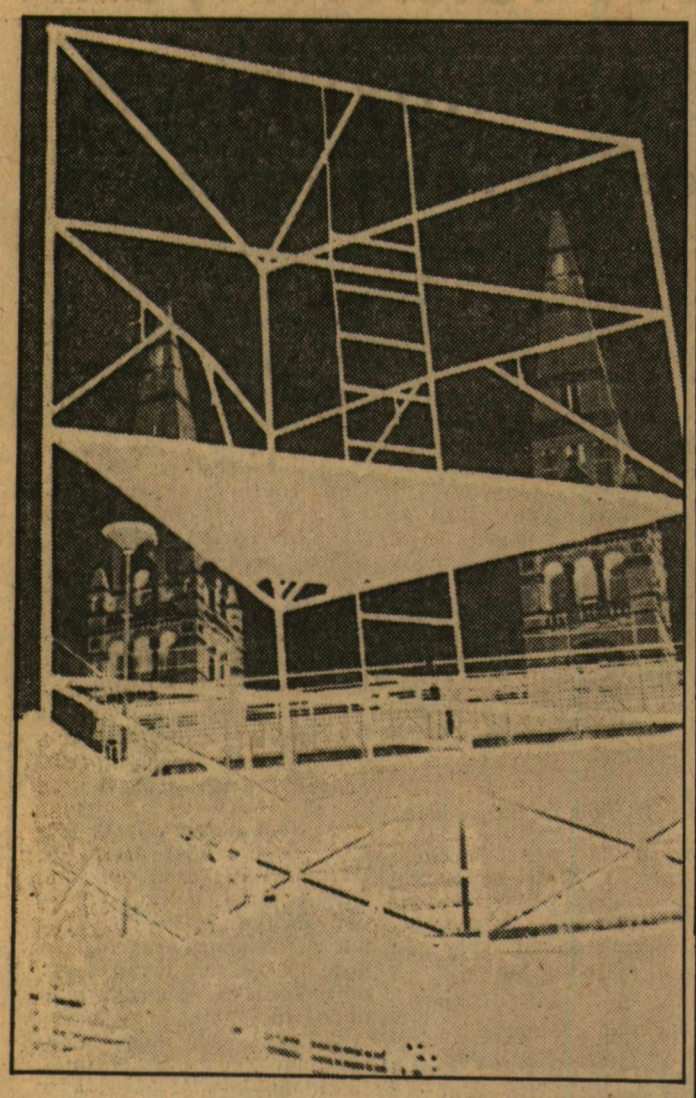

(Bedő Jenő felvétele)

Derült égből a glossza

Futballizmus

A futball Magyarországon nemzeti ügy. Két ezüstcsapattal s egy mostani szép reményű Mezey-csapattal rendelkező országban ez tán nem lehetne csoda, ha más — eretnek módon megkockáztatom: netán nemzetünk számára fontosabb dolog — is nemzeti ügygyé válna. Nem köntörfalazok: a minden ködösítés ellenére létező magyarországi szegénységre, egyes értelmiségi rétegek szinte megalázó egzisztenciális helyzetére, a környező országokban élő magyarság problémáira, a tizenéves nemzedék értékválságára, s nem elhanyagolható részük önpusztítására gondolok, mint olyan potenciális nemzeti ügyekre, amelyek — és itt minden tiszteletreméltó labdarúgószurkolótól, magamtól is elnézést kérek — szerény megítélésem szerint nemzetibb ügyek elismerésre méltó futtballvállogatottunk szereplésénél.

Mit tagadjam: felajzva szurkoltam a Ciprus szigetén, Bécsben, vagy épp Szarajevóban diadalt aratott magyar csapatoknak, a felajzott mivoltom bizonyítékául sok cigarettacsikk szolgált, melyet ama küzdelmek alatt szívtam el, holott leszokófélben voltam. Nem tagadom azt sem, hogy a Reáltól elszenvedett háromgólos vereség után meglehetősen rossz és csípős hangulatba kerültem, ami többek közt azért is lett különösképp kellemetlen, mert pontosan aznap este szerenádoztunk volt tanáraink-nál, lévén ballagó ötödévesek. Persze ott már nem csupán a Videotonról csordogált a szó és a konyak.

Nos, hogy a futball nálunk nemzeti ügy, engem sérelmez. Az, hogy politikai ügy, már jobban érthető. Az első ezüstcsapat állítólag azért lett ezüst, mert felsőbb helyről értesítés érkezett, miszerint akkori legbarátibb szövetségesünket, Olaszországot nem volna ildomos legyőzni. (Ez azóta több tízezer példányban nyomtatásban is megjelent.) A második ezüstcsapat állítólag két okból lett csak ezüst: Sebes Gusztáv a sérült Puskást is játszatta (be is zúzták házának ablakait az addig őt istenítő szurkolók mindenféle gümecsekkel), a másik ok: a szinte kilátástalan belpolitikai helyzet miatt pesszimista nép (1954-et írtak akkor) a futballcsapat sikerében vélt feledtetést találni mindennapos gondjaira, mely tudat az „aranycsapatot" úgymond sokkolta. Bár nem éltem még akkor, talán szerencsére (ama belpolitikai helyzet miatt), talán sajnos (nem láthattam Hidegkútiékat focizni), mégis úgy gondolom, hogy a problémákat nem sokszor negyvenöt percek alatt kellett volna levezetni, és nem is úgy, ahogy arra rá két esztendővel az megtörtént.

Az a tény, hogy Csuhay szarajevói gólja után jómagam is sokáig éljeneztem, még nem jelenti, hogy jogosnak találom az ezen góljáért kapott, pályakezdő értelmiségieknek havi jövedelmét jóval túlhaladó honoráriumát, azt meg aztán sosem tudom kezemnek ökölbe szorítása nélkül tudomásul venni, hogy 1948 óta több nemzedéket írni-olvasni stb. megtanító apám feleannyit keres nyálasszájú másodosztályú futballista tanítványainál, sőt még ennél is cifrább — itt nem publikálható — példákat is tudok.

Mindezek ellenére kijelentem, hogy a madridi meccsen ezeket elfeledve fogok drukkolni a Videotonnak, és ha netán négy egyre, vagy ennél nagyobb arányban sikerülne a csapatnak nyernie, aznap este minden kedves Olvasómat vendégül látom a Hágiban egy pohár italra.

(-di-ván)

Hitek, Alternatívák, Realitások, Célok...

A Fiatal Psychiaterek Juhász Pál Fóruma szegedi rendezvényének margójára

A Fiatal Psychiaterek Fóruma évekkel ezelőtt olyan céllal alakult meg hogy a pályájukat kezdő psychiatereknek bizonyos témákból továbbképzést biztosítson, találkozási lehetőséget a szakma kiemelkedő képviselőivel, akiktől viszonylag kötetlenebb formákban s olcsón tanulhatnak, megismerkedhetnek egymással, egymás nézeteivel, törekvéseivel, s egyúttal személyes, emberi kapcsolatokat alakíthatnak ki egymással. Hagyományosan évente két rendezvényre kerül sor, az őszi mindig Horányban, míg a tavaszi váltakozó helyszínen.

Így került az idén tavaszszal Szegedre a sor, hogy május 10—12 között a fiatal elmegyógyászok, meghívott előadók, résztvevők segítségével, saját tapasztalataik alapján megbeszéljék a magyar elmeegészségügy helyzetét, ill. a psychatriai osztályok munkáját, lehetőségeit, feladatait, azaz eszmét cseréljenek Hiteikről, az Alternatívákról, a Realitásokról, a Célokról. Ahogy az egyik fiatal megfogalmazta: „Az eddigi fórumokon szakmánk egyes eszközeiről, fegyvereiről, tárgyairól, kellékeiről volt szó, most pedig az életünkről, a szakmai életünkről".

A szervezők a téma megtárgyalásához olyanokat próbáltak meghívni, akik képesek pozíciójuknál, tapasztalataiknál, felkészültségüknél fogva minél teljesebb képet adni a jelenlegi helyzetről, s egyúttal fel tudják vázolni azokat a lehetséges irányokat, melyek kivezető utat jelentenek a jelenlegi helyzetből. A résztvevők: *Dr. Szilárd János*, a Magyar Psychiatriai Társaság elnöke, *Dr. Veér András*, az Országos Ideg- és Elmegyógyászati Intézet főigazgató főorvos helyettese, *Dr. Fenyvesi Tamás* a Hospitális szekció vezetője; a Területi Tagozatvezetők közül: *Dr. Dobranovics Ilona* (Szeged), *Dr. Kézdi Balázs* (Szigetvár), *Dr. Bódog Gyula* (Tatabánya), s néhány olyan intézmény képviselője, akik bizonyos tekintetben sajátos helyet foglalnak el a magyar elmeegészségügy rendszerében: *Dr. Szász Anna* (SZOTE Ideg- és Elmegyógyászati Klinika), *Dr. Horváth Endre* (Nagykállói Intézet). *Dr. Szabó Péter* (Szigetvári Kórház). Természetesen, bár sajnálatos módon, voltak olyanok is, akik különböző okok miatt nem tudat részt venni a fórum munkájában, s lemondták a meghívást. Talán az egyik legsajátosabb az, hogy az Eü. Minisztérium képviselője sem jött el, s minderről véletlenül, a Fórum megkezdése előtti pillanatokban kellett értesülnünk.

A tanácskozás vitáiban elhangzott néhány gondolat: vannak-e egyáltalán olyan jellemzők, melyek alapján jónak vagy rossznak minősíthető a psychiatriai ellátás, hiszen vannak Magyarországon olyan területek, ahol 24 ágy jut 10 ezer lakosra, s elégtelen az ellátás, s vanahol 5 ágy/10 ezer lakosnál is jónak minősíthető. Hasonló szélsőségek tapasztalhatók a gondozói hálózat kiépítettségében is. A mennyiségi mutatók javítása mellett tehát vannak fontosabbak is, így az ágyak struktúrájának átalakítása, az osztályok, ambulanciák, gondozók közti korrekt szakmai munkamegosztás, az integrált egységben, de semmiképpen elkülönült, együttműködés, s ezen belül is az ambuláns kezelések arányának növelése. Ki kell alakítani a valódi gondozás szervezeti és személyi feltételeit. Módosítani kell a psychiatriai ellátás létszám normáit. Vitát váltott ki, hogy a Magyarországon most már szinte teljes egészében nyílt osztályos ellátás körülményei között hogyan lehet felelősséggel ellátni az őrző-védő funkciót. Jelentősen felbolygatta a kedélyeket a testi kezelések és a csak psychotherapiás metódusokat használók vitája. Felvetődött, hogy a jelenlegi ellátottság mellett van-e létjogosultsága a speciális osztályoknak, vagy esetleg éppen ez a fejlesztés lehetséges főiránya, hogy speciális ambulanciákon, ill. osztályokon folyjék a munka. Szinte mindenki egyetértett viszont abban, hogy az igazán fontos az ember megragadása, gyógyítása, s nem a betegség liquidálása: nem nyugodt, pontosan kezelt elmeszociális elhelyezetteket kell létrehoznunk, hanem pozitív emberi kapcsolatokra képes, örömöket adni és elfogadni bíró embereket kell kibocsájtanunk. Szó volt több olyan sajátos területről mint az alkohológiai ellátás, a gyermek és serdülőkori psychiátriai hálózat elégtelensége a mentalhygiene és a rehabilitáció kialakulatlansága, ezek szervezeti, szemléleti problémái, az ezt akadályozó előítéletek. Megkerülhetetlen téma volt különösen fiatal elmegyógyászok között, a psyhiáter és a psychiátria helye, szerepe az orvostudományban, kapcsolata más tudományokkal és a társadalom egészével stb.

Néhány szót a szervezésről. A KISZ Csongrád Megyei Bizottsága Politikai Képzési Központja nagyon jó feltételekkel rendelkezik egy ilyen rendezvény lebonyolításához. A szervezők éppen ezért a szükségesnél talán több lehetőséget hagytak a spontaneitásra az önálló kezdeményezésre, a lehetőségek öntevékeny kihasználására. A rendezői stáb, a „kemény mag" részben hiányos volt, részben nem rendelkezett olyan dinamizáló erővel, mely „felpörgette" volna a társaságot. Ennek is betudható talán, bár a korábbi Fórumoknál is tendencia volt, hogy vasárnap délelőttre a társaságnak csak mintegy fele maradt, bár igaz, hogy akik maradtak igen aktív, tartalmas beszélgetésben folytatták a téma kibontását, talán épp a kisebb létszám közvetlenebbsége miatt is. Összességében: volt már jobban sikerült Fórumunk is, de bízunk benne, hogy lesz is. Mi fiatal, pályájukat kezdő psychiáterek abban bízunk igazán, hogy hivatásunk gyakorlásának, a betegek és rászorultak gyógyításának, kezelésének, a társadalomba való visszailleszkedésüknek a feltételei lesznek kedvezőbbek. Hisszük azt, hogy rajtunk is sok múlik, s reméljük múlik is majd rajtunk. Ezen rendezvényen (sem) sikerült megváltani a világot, de talán adott egy kevés muníciót ahhoz a HARC-hoz, melyet Hittel, az Alternatívák korrekt végiggondolásával, a Realitások figyelembevételével és teljesebb emberi életet adni akaró Céljaink szem előtt tartásával sikerrel megvívhatunk.

Mindenkinek utólag és előre is köszönjük, akik ehhez segítséget adtak vagy adni fognak.

DR. LEHÓCZKY PÁL
a Fiatal Psychiaterek Juhász Pál Fórumának vezetője

Lúd-show

Első levonás: előjáték. Vasárnap délután, Szegedi Ifjúsági Ház. Levegő alig, csak rengeteg várakozó ember. Kíváncsiak, fészkelődők, eszükben a Döbrögből látogatóba érkezett Matyi, s természetesen „libuskái" járnak.

Felmenni a nagyterembe nem lehet. Csak toporogni, s találgatni hogyan érthették a jegyen (100 Ft/db) feltüntetett „érkezés sorrendje szerinti" helyfoglalást. Mert mikor feltárul az ajtó, s a tömeg (kor kb. 16—70-ig) meglódul, az érkezés helyett csak a könyök élessége, a lábak gyorsasága, a „sok csatában jártas"-ság számít.

Lihegve huppanok egy még szabad székre a 7. sorban. Keserűen veszem tudomásul, hogy innen már legfeljebb derékig láthatom a színjátszókat. Csak akkor vidulok kicsit, mikor a hátam mögötti 20—25 sorra nézek. A csatának több a vesztese, mint a győztese.

Második levonás: a játék. Az előadás rejtelmes világítással, lágy zenével kezdődik. Meg a négy lány (girl) 1—1 perces vetkőzőszámával. A hangulat olyan, akárha egy zsúfolt bárban üldögélnénk. Következik egy disco-mozaik, táncosokkal, majd *Tolcsvay Béla*, mint krónikás előadja a nyitó strófákat. A díszletekkel nem túl zsúfolt színpadon elkezdődik a játék.

Az első felvonás kifejezetten untat, majdnem hogy idegesít. Túl „népisch", nagyon gyenge és erőltetett a színészi játék. A dalbetétekről rájövök, a darab feldolgozás, egyszer láttam már tv-felvételen, az egri Várjátékok zenés darabjaként (akkor — hajh! — *Bodrogi Gyulával, Agárdi Gáborral, Maros Gáborral a főszerepben*, s csuklásig nevettem magam rajta). Az akkor látottakhoz képest ez a mostani igencsak sovány élményt jelent.

A második felvonás (szünet helyett ismét a lányok — girlök — vetkőzőszámát láthatjuk) már egy kicsit jobban sikerült. Több benne az élet, jobb a mozgás — talán belemelegedtek a játszók. De az obszcenitás — a túlzott, otromba obszcenitás — továbbra is él a színpadon.

Ezen elgondolkodom. Nekem riasztó volt ez az előadásmód, egynek a körülbelül 450 néző közül. Biztosan nemcsak nekem, de a durva, közönséges poénokra a közönség jó része hangos hahotával, tetszésnyilvánítással reflektált. S így nem tudhatom hibáztathatom-e a szereplőket, rendezőt, hogy eleve így állították-e össze a jeleneteket. Vagy csak a sok előadás alatt alakult ki folyamatosan, gyűlt, szaporodott, dagadt mértéktelenné a közönség zajos tetszését vadászó — kiváltó, ízléstelen geg-ek halmaza. Őszintén szólva én a girlök szerepeltetésétől féltem az elején. Féltem, a kirakatokat, papírboltokat, trafikokat elborító gusztustalan naptár-, illatosító-, aktkártya tengerre gondolva, melyek ékesen bizonyítják mennyire nem értünk még meg erre a hirtelen gátat szakasztó, erotikus testkultuszra. Jogosan féltem, csak egyben tévedtem. A *látvány mértéktartó*, ízlésesen rendezett volt, a *szöveg* sülylyedt le a kártyanaptárak oly sokat kárhoztatott, kifogásolt színvonalára.

El kell még mondanom, hogy a színészi játékok közül messze kiemelkedett *Bencze Ferenc*, nyugodt, rutinos, magabiztos, mozgással, fintorokkal, valóban derűs poénjaival. A többiek játék helyett inkább „elvégzésre" törekedtek, legalábbis így tűnt nekem.

S hogy végezetül mit mondhatok az élmény egészéről? A vaskos tréfákon való hangos derültséget, a záró vastapsot hallgatva arra gondolok: minden bizonynyal érdemes vasárnapi szórakozást nyújtott a közönség *nagyobbik részének.*

Harmadik levonás: utójáték (eredetnyomozás). Két előadás közti szünet, pihenő, erőgyűjtés a büfében. Mellettem a darab egyik szerzője, Tolcsvay Béla majszolja a szalámis szendvicsét. Beszédbe elegyedünk, érdeklődöm — szívesen válaszolgat, s így lassanként kirajzolódnak előttem a darab, s az azt bemutató Magyar Színkör keletkezésének körülményei. Béla két falat közt elmondja, hogy az ötlet *Romhányi Lászlótól*, származik, aki a Színkör vezetője is, s a darab rendezője is egyben, hogy a Színkör alkalmi jelleggel játszó, állandó tagokból álló, önfenntartó vállalkozás (lsd. borsos belépő), hogy a darab valóban az Agria Játékszínen 1977-ben bemutatott Lúdas Matyi feldolgozása (némi többlettel; mint néhány dal, a discobetétek, s természetesen „a lányok"), hogy a lányok „csalik", mert a közönség csak Lúdas Matyi kedvéért már nem járna oly nagy számban színházba (e délutánon 1600-an (!!) vettek jegyet, s túl vannak már a 175-ik előadáson), hogy a társulat célja régi magyar színművek bemutatása, s ennek jegyében már játsszák is Balassi Szép magyar komédiáját (harapás a szendvicsből), hogy talán az is látható lesz Szegeden, s hogy a további tervekről nyilatkozni nem illetékes, mert nem tagja a színkörnek, csak felkérésre vállalt szerepet a darabban.

Mindezek után szívélyes búcsút vesz, elballag szendvicsei maradékával, én cigarettára gyújtok, s egy oldalsó ajtón elhagyom a Ház előterét. A főbejáratot ugyanis megszállva tartja a következő előadás látványra, pikantériára éhes, a csalira ráakadt, türelmetlen hada.

Elmenőben még hallom a futó lábak dörejét a lépcsőn — a közönség „érkezés szerinti sorrendben" helyének elfoglalásáért izzad, lohol, szórakozni szeretne.

CZÉGÉNY JÓZSEF

SZEGEDI EGYETEM

A József Attila Tudományegyetem, a Szegedi Orvostudományi Egyetem és a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola MSZMP és KISZ-bizottságainak lapja

Felelős szerkesztő: GRÓF RÓZA

Szerkesztőség: 6720 Szeged, Dugonics tér 12. Telefon: 12-119

Megjelenik havonta kétszer

Ára: 2,30 forint. Előfizetési díj egy évre 36,80 forint

Terjeszthetik az intézmények KISZ- és szakszervezeti bizottságai

Kiadja a Csongrád megyei Lapkiadó Vállalat Szeged, Tanácsköztársaság útja 10. sz. 6740

Telefon: 12-633. Telex: 82-282.

Felelős kiadó: Kovács László igazgató

Szegedi Nyomda Szeged, Bajcsy-Zsilinszky u. 28. 6720

1985. V. 23. — 2016 —

ISSN: 0230—791X

Felelős vezető: Dobó József igazgató